

INSTITUTIONEN FÖR LITTERATUR,
IDÉHISTORIA OCH RELIGION

Att översätta imperfektivitet

En analys av översättningen av grekiskans imperfektform i
svenska och tyska bibelöversättningar

Translating imperfectivity

An analysis of the translation of the Greek imperfect in
Swedish and German Bible translations

Ninnie Månsson

Termin: VT 2022

Kurs: RT2901 Religionsvetenskap och teologi,
examensarbete för magisterexamen, 15 hp

Nivå: Magister

Handledare: Tobias Hägerland

Abstract

This thesis focuses the New Testament Greek imperfect verb in Swedish and German Bible translations. The aim is to investigate if and how the semantic content of the Greek imperfect is transferred to the Swedish and Greek translations. The theoretical understanding of the verbal aspect in general is the model of aspectuality presented by Carlota S. Smith. The model builds on the assumption that aspect derives from the combination of *situation type* and *viewpoint*. The theories on verbal aspect in New Testament Greek are adapted from Stanley E. Porter and Buist M. Fanning.

The material of the study is the chapters 1–3 in the Gospel of Mark. The Greek text is the *Novum Testamentum Graece* (Nestle-Aland 28) and the Bible translations included are *Bibel 2000* and *Svenska folkbibeln* in Swedish, and *Lutherbibel* and *Einheitsübersetzung* in German.

The analysis consists of two parts, the first focusing on the semantic meaning of the Greek imperfect forms, and the second on if and how this semantic meaning is realized in the translations.

The analysis shows that the primary function of the Greek imperfect, the imperfective aspect, to some extent is transferred to the target languages, though not always. Progressives and iteratives are sometimes transferred, sometimes not, and ingressives are not. In Swedish and German, several factors, such as the lexical aspect of the verb, tense form, subject and objects of the clause and adverbials cooperate to determine the verbal aspect of a clause. The context, both within and outside the clause, also has a significant impact on the analysis.

The secondary function of the Greek imperfect, the positioning of a situation in the background of the narrative, is seldom transferred. Though sometimes the case, this function is concluded to be a dimension of the Greek aspect which does not have a sufficient equivalent in Swedish and German.

Key words: Bible translation, verbal aspect, New Testament Greek, Swedish, German, imperfect, imperfective aspect.

Innehåll

1 Inledning och bakgrund.....	1
1.1 Inledning.....	1
1.2 Syfte och frågeställning.....	2
1.3 Avgränsningar.....	2
1.4 Bakgrund.....	3
1.4.1 Skillnader i översättning.....	3
1.4.2 Översättningsideal.....	4
1.4.3 Översättning och teologi.....	5
1.5 Tidigare forskning.....	7
2 Material.....	9
2.1 Bibel 2000 (NT 1981).....	9
2.2 Svenska folkbibeln 2015 (NT 2014).....	10
2.3 Lutherbibel 2017.....	10
2.4 Einheitsübersetzung 2016.....	11
2.5 Sammanfattning.....	11
3 Metod.....	13
4 Teori.....	15
4.1 Aspekt.....	15
4.2 Aspekts två komponenter.....	16
4.3 Aspekt och tempus.....	19
4.4 Aspekt i nytestamentlig grekiska.....	20
4.4.1 Grekiskans imperfekt.....	22
4.4.2 Några specialfall.....	23
4.5 Aspekt(ualitet) i svenska och tyska.....	26
4.5.1 Resurser för att uttrycka imperfektiv aspekt i svenska och tyska.....	26
5 Analys.....	31
5.1 Sägeverb.....	31
5.2 Befintlighet och introduktion.....	35
5.3 Bakgrundsbeskrivning.....	38
5.4 Progressiva situationer.....	42

5.5 Ingressiva situationer	51
5.6 Iterativa situationer	53
6 Diskussion	59
6.1 Vilket semantiskt innehåll har grekiskans imperfekt?.....	59
6.2 Vilka språkliga resurser används för att realisera detta semantiska innehåll i översättningarna till svenska och tyska?	59
6.3 I vilken utsträckning överförs det semantiska innehållet hos grekiskans imperfekt i två svenska respektive två tyska översättningar av Markusevangeliet 1–3?	60
6.3.1. Den primära funktionen – imperfektiv aspekt	60
6.1.2 Den sekundära funktionen – stilistik och berättarteknik.....	61
6.4 Avslutning	62
7 Litteraturlista	64
Bilaga 1 – övriga bibelverser	68

1 Inledning och bakgrund

1.1 Inledning

Det är på samma gång översättningens existensberättigande och dess största utmaning att språk är olika. Ett språk är mer än enskilda ord ett komplext system, och översättning är inte så enkelt som att byta ut ett ord mot ett exakt motsvarande på ett annat språk. Översättning är att realisera samma text i en ny form, och språks olikheter och översättningens begränsningar gör att något – avgörande eller obetydligt – i källtexten kan förstärkas, försvagas, betonas eller gå förlorat, eftersom målspråkets resurser och/eller begränsningar tvingar fram en förändring.¹

Denna uppsats fokuserar på översättning av verbformer och aspekt, specifikt det grekiska tempuset *imperfekt*. Som student i nytestamentlig grekiska har jag av lärare och litteratur uppmanats att reagera när jag stöter på imperfekt i en sats. Eftersom aorist är det vanligaste tempuset i narrativ, innebär imperfekt en avvikelse, det finns något som är värt att notera särskilt.² Imperfekt och aorist skiljer sig åt när det gäller aspekt och uttrycker imperfektiv respektive perfektiv aspekt. Detta blir särskilt intressant i relation till svenska och tyska eftersom dessa språk traditionellt inte är aspektspråk. I jämförelse med andra språk finns inte på samma sätt fasta grammatikaliserade system för att uttrycka aspekt.³ På grekiska sker val av aspekt genom val av tempus, men på svenska och tyska är tempus främst relaterat till tid. Aspekt går ändå att uttrycka på både svenska och tyska, men på andra sätt än med främst verbformer. Därför blir det relevant att undersöka på vilket sätt de aspektuella värden som på grekiska kommer till uttryck med tempus realiseras på svenska respektive tyska.

Denna studie sker inom ramen för Bibelvetenskap och Nya testamentets exegetik. Studien är i första ledet språkvetenskaplig eftersom den undersöker texternas språkliga form, men då den undersöker det grekiska språket i just Nya testamentet,⁴ och hur översättning av det fungerar, har den också teologisk relevans. Såväl tolkningen som översättningen av språkligt grammatiska fenomen i Nya testamentet får teologiska konsekvenser för läsaren av översättningen.

¹ Jfr Eugene A. Nida, *The Theory and Practice of Translation* (Leiden: Brill, 1969), 4–5.

² Dan Nässelqvist, *Nytestamentlig grekiska* (Lund: Studentlitteratur, 2014), 108.

³ Henrik Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt? Progressivität und Imperfektivität im Deutschen und Schwedischen* (Lunder germanistische Forschungen 68. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2006), 2.

⁴ Uppsatsen undersöker nytestamentlig grekiska. När jag i uppsatsen inte närmare definierar ”grekiska” är det alltid den nytestamentliga grekiskan som avses.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med studien är att undersöka om och hur aspekt realiserar på målspråken svenska och tyska vid översättning av verbformer i imperfekt i narrativ text i nytestamentlig grekiska.

Uppsatsens frågeställning är:

- I vilken utsträckning överförs det semantiska innehållet hos grekiskans imperfekt i två svenska respektive två tyska översättningar av Markusevangeliet 1–3?

För att kunna besvara denna frågeställning använder jag mig av två analysfrågor:

- Vilket semantiskt innehåll har grekiskans imperfekt?
- Vilka språkliga resurser används för att realisera detta semantiska innehåll i översättningarna till svenska och tyska?

1.3 Avgränsningar

Av tids- och utrymmesskäl har jag gjort flera avgränsningar. Studien analyserar endast tre kapitel i Markusevangeliet. Det är en liten del av Markusevangeliet och en mycket liten del av Nya testamentet. Studien har därför inte som avsikt att vara generaliserbar. Studiens material och analys får tjäna som exempel på hantering av aspekt vid översättning från nytestamentlig grekiska, men gör inga anspråk på att vara uttömmande. Studien är också avgränsad till fyra bibelöversättningar, två på svenska och två på tyska. Valet av översättningar motiveras nedan i avsnittet om studiens material.

Studien är avgränsad till narrativ text, i vilken imperfekt är vanligt förekommande. Men imperfekt förekommer också i s.k. filosofisk imperfekt för att uttrycka en generell sanning. Något sådant material förekommer inte i studien.

Studien undersöker aspekt men är avgränsad till imperfekt, även om också grekiskans övriga tempus uttrycker aspekt. Andra tempus än imperfekt inkluderas inte explicit i studien men förekommer ibland som jämförelse.

Gällande studiens teorianvändning har jag när det gäller grekiskan avgränsat mig till teori av främst Stanley E. Porter, professor vid McMaster Divinity College, och Buist M. Fanning, professor i Nya testamentet vid Dallas Theological Seminary, som varit mycket tongivande i forskningen de senaste trettio åren. Diskussionen om aspekt i grekiskan beskrivs av Andrew Naselli, professor i systematisk teologi och Nya testamentet vid Bethlehem College and Seminary, som ”an overwhelmingly complex debate”.⁵ Inom den ram som en

⁵ Andrew David Naselli, ”A Brief Introduction to Verbal Aspect in New Testament Greek”. *DBSJ* 12 (2007): 17–28, 18.

magisteruppsats utgör är det inte möjligt att helt sätta sig in i varken utvecklingen eller det fullständiga forskningsläget idag.

1.4 Bakgrund

Översättningen är en kommunikationsakt som i skrift dokumenterar överföringen av betydelser, inte minst grammatiska betydelser, från ett språk till ett annat.⁶

Den här definitionen av översättning, av Antoaneta Granberg, docent i slaviska språk vid Göteborgs universitet, sätter fokus på det som är denna studies ämne, nämligen *grammatiska* betydelser, grammatisk semantik.⁷ På svenska är till exempel skillnaden mellan *läser* och *läste* att det förra är en händelse som pågår i samma stund som yttrandet, det senare någonting som redan har skett när yttrandet görs. Själva aktionen, *att läsa*, är dock den samma, och yttrandena kan användas om exakt samma händelse, men vid olika tidpunkter i relation till händelsen. Grammatikaliserings, i detta fall tempus, tillför alltså betydelse. Det gör att man vid översättning först måste tolka den grammatiska betydelsen i källspråket och sedan finna en motsvarighet på målspråket.

1.4.1 Skillnader i översättning

Bibeln är översatt till 2 275 språk.⁸ Men det finns långt fler översättningar av Bibeln. I *Från Birgitta till Bibel 2000* (2001), en historisk översikt över den svenska Bibelns historia av Birger Olsson, professor i Nya testamentet vid Lunds universitet, nämns sju stora verk från 1500-talet till idag.⁹ Jonas Dagsons journalistiska jämförelse, *Vilken bibel?* (2013), innehåller tjugoen översättningar, tio utkomna senare än 1980.¹⁰ Och det tyska bibelsällskapet listar 41 översättningar i sin översiktliga jämförelse.¹¹ Att det finns så många översättningar, som skiljer

⁶ Antoaneta Granberg, "Tidsbetydelse och aspektbetydelse i grekiska och fornkylaviska" i *Tid och tidsförhållanden i olika språk* (red. Christiane Andersen, Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman; Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011), 13–33, 13.

⁷ För en redogörelse för grammatisk semantik med fokus på översättning, se Jan de Waard och Eugene A. Nida, *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating* (Nashville: Thomas Nelson, 1986).

⁸ Svenska bibelsällskapet, "Svenska bibelsällskapet" [läst 22 mars 2022]. Online: <https://www.xn--bibelsllskapet-bib.se/>.

⁹ Birger Olsson, *Från Birgitta till Bibel 2000* (Stockholm: Verbum, 2001).

¹⁰ Jonas Dagsen, *Vilken bibel? En presentation, analys och jämförelse av tjugoen svenska översättningar* (Handen: XP Media, 2013).

¹¹ Deutsche Bibelgesellschaft, "Deutsche Bibelübersetzung im Vergleich" [läst 17 feb 2022]. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/deutsche-bibeluebersetzungen-im-vergleich/>

sig från varandra, visar att översättning inte är en exakt vetenskap, utan en fråga om tolkning och val. Skillnader i översättning har tre slags övergripande skillnader:

(1) Textkritiska skillnader innebär att översättarna har utgått ifrån olika källtexter. De nytestamentliga texterna finns bevarade i olika läsarter, som beror på vilken handskrift man utgår ifrån. I somliga fall är man inom forskningen överens om att en läsart är mer ursprunglig, men i andra fall gör olika översättare och forskare olika bedömningar.

(2) Filologiska skillnader beror på olika tolkningar av källtexten. Det kan till exempel handla om att ett ord på grekiska kan ha flera betydelser eller att ords och frasers relation till varandra kan tolkas på olika sätt.

(3) Översättningsmässiga skillnader uppkommer när översättare väljer olika sätt att realisera något på målspråket, val som beror på till exempel översättningsideal och språkform.¹²

Denna uppsats behandlar i första hand den sistnämnda skillnaden, men i praktiken kan det vara svårt att utan bakgrundsinformation från översättarna avgöra om något är en översättningsmässig eller filologisk skillnad. Skillnaden mellan två översättningar kan antingen bero på att översättarna har tolkat grekiskans imperfekt på olika sätt, eller på att de valt olika sätt för att realisera imperfektens semantik på målspråket.

1.4.2 Översättningsideal

Traditionellt har bibelöversättning kategoriserats utifrån två översättningsideal, formell ekvivalens (literalist/formal equivalence) och funktionell ekvivalens (dynamic/functional equivalence). Formell ekvivalens, som historiskt varit det dominerande idealet, innebär att den strukturella likheten med källtexten hålls högt. Idealet är att översättningen håller sig så nära originaltexten som är möjligt, och detta på alla plan: ordval, syntax och stilnivå.¹³ Funktionell ekvivalens lägger istället tyngdpunkten främst på den innehållsliga likheten. Den språkliga formen underordnas originaltextens budskap, och målspråkets språkliga form styr översättningen.¹⁴

I Bibel 2000 är till exempel grekiskans *σάρξ* 'kött' i Johannesevangeliet 1:14 översatt till *människa*, "Och Ordet blev människa och bodde bland oss", i Svenska folkbibeln till *kött*, "Och Ordet blev kött och bodde bland oss". Folkbibeln har alltså översatt betydelsen av ordet *σάρξ*, medan Bibel 2000 tagit större hänsyn till innehållet och anpassat det till hur det skulle

¹² Dieter Mitternacht och Birger Olsson, *Från A till O: att lära känna Nya testamentet på grekiska och svenska* (Lund: Studentlitteratur, 2006), 17–18.

¹³ Stanley E. Porter, "Assessing Translation Theory: Beyond Literal and Dynamic Equivalence" i *Translating the New Testament: text, translation, theology* (red. Stanley E. Porter och Mark J. Boda; Grand Rapids: Eerdmans, 2009), 117–143, 122–123.

¹⁴ Stanley E. Porter, "Assessing Translation Theory", 126.

uttryckas på modern svenska. De båda översättningarna är helt överens om vad meningen betyder (Folkbibeln förklarar i en not "Ordet blev kött" som "Dvs [sic] kom till vår värld i mänsklig gestalt"¹⁵), men har gjort olika översättningsmässiga val.

Uppdelningen och gränsen mellan formell och funktionell ekvivalens är inte knivskarp utan diskuteras i modern forskning. Det kan hävdas att strikt formell ekvivalens inte är möjlig eftersom språkliga system inte är rakt av motsvarande varandra och att översättning därför på något sätt alltid måste anpassas till målspråket.¹⁶ Men teorin och uppdelningen har fortfarande mycket stort genomslag.¹⁷

1.4.3 Översättning och teologi

I introduktionskapitlet till *Translating the New Testament: Text, Translation, Theology* (2009) påtalar Stanley E. Porter att teologi är en dimension av bibelöversättning som inte uppmärksammas på samma sätt som de andra dimensionerna, text och översättning. Nya testamentet, och Bibelns övriga texter, ska, menar Porter, läsas, tolkas – och översättas – som de teologiska texter de är och i den teologiska kontext de ingår i.¹⁸ Johannesevangeliet 1:14 i Bibel 2000 ovan kan tjäna som ett exempel också på att textens teologiska kontext får konsekvenser för översättning. I den teologiska kontexten är det rimligt att översätta *σάρξ* till *människa*, men i de allra flesta andra sammanhang helt omöjligt. Det kan alltså finnas en teologisk dimension av översättning.

En annan vinkel på det som Porter kallar teologisk kontext är det praktiska bruket av texterna. Markusevangeliet tillhör den kristna kanon, och samtliga översättningar i den här studien används i gudstjänstsammanhang. Det ger en praktisk och stilistisk dimension till översättningen. Översättningens språk bör till exempel lämpa sig för högläsning.

Det är inte specifikt för översättning utan gäller religiös texttolkning överhuvudtaget att grammatiska tolkningar av språket kan få teologiska följder. D.A. Carson, professor i Nya testamentet vid Trinity Evangelical Divinity School, ger i *Exegetical Fallacies* (2006) många exempel på hur rigid tolkning utifrån grammatiska teorier riskerar leda till teologiska snedsteg. Ett exempel finns i Romarbrevet 12:1, där Paulus uppmanar mottagarna av brevet att bära fram sig själva som offer: "Därför ber jag er, bröder, vid Guds barmhärtighet, att frambära er själva som ett levande och heligt offer som behagar Gud." (Bibel 2000). Verbet *παραστήσαι*

¹⁵ Svenska folkbibeln, not till Joh 1:14.

¹⁶ Stanley E. Porter, "Assessing Translation Theory", 125.

¹⁷ Stanley E. Porter, "Assessing Translation Theory", 118.

¹⁸ Stanley E. Porter, "Translating the New Testament: an introduction to issues of text, translation, and theology" i *Translating the New Testament: text, translation, theology* (red. Stanley E. Porter och Mark J. Boda; Grand Rapids: Eerdmans, 2009), 1–12, 7.

'frambära' står på grekiska i aorist infinitiv. I tidig aspektforskning och traditionella grammatikor har aorist tolkats som ett tempus som innebär att aktionen är "once for all", "completed", vilket innebär att frambärandet skulle vara något som sker en enda specifik gång. Men om aorist, vilket nyare forskning argumenterar för, inte alltid innebär att handlingen i sig är enstaka och fullföljd, kan frambärandet vara något upprepat eller återkommande, vilket ger Paulus uppmaning en annan betydelse.¹⁹ Således är grammatisk analys relevant inte bara i språkvetenskapligt avseende utan också teologiskt.

Att det finns en koppling mellan språk och teologi är alltså tydligt. Men på vilket sätt eller i vilken utsträckning kräver också en diskussion om bibelsyn. Bibelsyn är ett komplicerat begrepp som kan förstås ur många perspektiv. Erik Blenberger definierar i boken *Bibelsyn: tillkomst, tolkning och giltighet* (1997) sju bibelsynsområden: omfattning, tillkomst, tolkning, innehåll, giltighet, roll och metaproblem. I det här sammanhanget är främst problemområdet tillkomst relevant. Det handlar om frågor som gudomlig inspiration och uppenbarelse i förhållande till Bibelns tillkomst, till exempel i vilken utsträckning man anser att den konkreta bibeltexten är en i varje avseende, också grammatiskt, ofelbar text från Gud.²⁰ En bibelsyn där bibelordet på alla sätt är inspirerat av Gud ger grammatiken mycket stor betydelse. Då är inte bara budskapet utan också varje ord och varje grammatisk företeelse avsiktlig och betydelsebärande. En sådan bibelsyn kan anas i hur Porter uttrycker detta som "the complex relation that exists between conceptual theological notions and the specific features of linguistics".²¹

Eftersom jag i den här uppsatsen inte kommer att göra teologiska analyser av bibeltexten är detta inte av avgörande betydelse för studiens genomförande eller resultat. Först i ett nästa steg skulle frågor om den teologiska betydelsen av aspekt och imperfekt komma upp. Men det är ofrånkomligt att textmaterialet som ingår i studien är teologiskt. För mig står det klart att grammatiken är teologiskt betydelsebärande, framför allt eftersom grammatik generellt är betydelsebärande; vi måste tolka den för att förstå författarens innehåll. Däremot delar jag inte en bibelsyn som menar att grammatiken på ett direkt sätt är del av ett gudomligt förmedlat budskap.

¹⁹ D.A. Carson, *Exegetical Fallacies* (Grand Rapids: Baker Academic, 2006), 68; Naselli, "A Brief Introduction", 19.

²⁰ Erik Blenberger, *Bibelsyn: tillkomst, tolkning och giltighet* (Nora: Bokförlaget Nya Doxa, 1997), 42–43.

²¹ Porter, "Translating the New Testament", 7.

1.5 Tidigare forskning

Carlota S. Smith, professor i lingvistik vid University of Texas at Austin, har utarbetat en icke-språksspecifik teori för aspekt. Den ligger till grund för min förståelse av aspekt och redovisas i uppsatsens teorikapitel. Litteraturen om grekiskans aspekt fokuserar framför allt på att analysera och beskriva grekiskans tempus och dess funktioner. I den forskningen har Stanley E. Porter och Buist M. Fanning varit tongivande sedan början på 1990-talet. Deras forskning ligger till stor del till grund för teoridelen om grekiskan.

Det finns mycket forskning om översättning och mycket forskning om aspekt. Men jag har haft svårt att hitta forskning som om översättning och aspekt i kombination. Ett undantag från detta är dock den diskussion som förs i en artikel av Thomas R. Hatina, professor vid Trinity Western University. Han har undersökt samtliga perfektformer i Kolosserbrevet utifrån frågeställningen om tempus uttrycker tid. De slutsatserna är irrelevanta här, men Hatina diskuterar vilka svårigheter en översättare till engelska kan tänkas stöta på. Han lyfter fram att den statiska aspekt som kommer med grekiskt perfekt kan vara svår att översätta till engelska, vars tempussystem bygger på tid. Det är i vissa fall möjligt, till exempel med konstruktion med *stand* som översättning av det i Nya testamentet återkommande *γέγραπται*: *stands written*. I andra fall är det betydligt svårare. Han påtalar också svårigheten med att översätta den funktion hos perfekt som gör att en händelse betonas. Hatina menar att det finns fall där de språkliga systemen krockar och det i översättningen inte fullt ut går att få med alla delar av den grekiska verbformen, när det ska uttryckas inom ramen för engelskans språkssystem.²²

När det gäller tyska och svenska har Henrik Henriksson, doktor i tyska vid Lunds universitet, i avhandlingen *Aspektualität ohne Aspekt? Progressivität und Imperfektivität im Deutschen und Schwedischen* undersökt de språkliga resurserna för att uttrycka imperfektivitet i allmänhet och progressivitet i synnerhet i de tyska och svenska språken. Aktuell forskning på området är också Kristian Blenselius, doktor i nordiska språk vid Göteborgs universitet, som har studerat progressivitet i svenskan och undersökt progressiva participkonstruktioner, *hålla på*-konstruktioner, pseudosamordning och betydelsen av finithet.

Grekiskans aspekt i allmänhet och översättning av den i synnerhet är alltså ett forskningsfält där det finns mer att utforska. Mycket modern aspektforskning är skriven på engelska och relaterar därför ofta mer eller mindre till det engelska språket även om den inte explicit rör översättning, till exempel genom att engelskans *-ing*-form används som exempel på

²² Thomas R. Hatina, "The Perfect Tense-Form in Colossians: Verbal Aspect, Temporality and the Challenge of Translation" i *Translating the Bible: Problems and Prospects* (red. Stanley E. Porter och Richard S. Hess. JSNTSup 173; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999) 224–252, 251–252.

imperfekt aspekt. Relationerna mellan grekiskan och andra språk tycks dock mindre utforskade. Svensk kurslitteratur i nytestamentlig grekiska relaterar självklart till svenska, men är av naturliga skäl normativ och förenklad.

Forskning om de bibliska språken sorterar i universitetsvärlden under teologi; forskning om andra språk är ofta samlad under institutioner för språkvetenskap och/eller lingvistik. Jag menar att det kan finnas en risk att forskningen om bibliska språk blir alltför isolerad från språkvetenskap i övrigt. Forskning om de bibliska språken fokuserar naturligtvis förståelsen av dem, men för översättning – som får anses vara denna forsknings kanske största konkreta uttryck – är målspråken en lika stor del. Jag avser därför med den här uppsatsen röra mig i det tvärvetenskapliga fält som uppstår i mötet mellan teologi och språkvetenskap och bidra till ny kunskap om möjligheter och svårigheter vid översättning.

2 Material

I den här uppsatsen jämför jag fyra översättningar av Markusevangeliets kapitel 1–3 med den grekiska texten i *Novum testamentum graece* (Nestle-Aland 28). Översättningar till två språk ger möjligheten att jämföra flera nutida översättningar, men det ingår inte i studiens syfte att jämföra de tyska och de svenska översättningarna med varandra. Jag har valt tyska och svenska översättningar dels av det enkla skälet att det är två språk jag behärskar, dels för att inget av språken i traditionell bemärkelse är aspektspråk. Det gör dem intressanta utifrån att det inte finns något givet sätt att hantera aspektuella betydelser vid översättning.

Jag har valt fyra förhållandevis moderna bibelöversättningar. Utgångspunkten har varit att välja nu aktuella och etablerade översättningar. På svenska finns i princip bara två som stämmer med dessa kriterier: Bibel 2000, som används i bland annat Svenska kyrkan, och Svenska folkbibeln, som är välanvänd i framför allt frikyrkliga sammanhang. På tyska finns flertalet översättningar. Jag har valt den mycket välkända Lutherbibel, som är den mest använda översättningen i lutherska kyrkor, samt Einheitsübersetzung, som är den katolska kyrkan i Tysklands officiella översättning. Översättningarna är alltså inte främst valda utifrån översättningsideal eller översättningsmässiga kvaliteter, utan för att det är översättningar som för många människor är den text de tänker på som "Bibeln". Att översättningarna kopplas till olika kristna traditioner och samfund utgör inte grund för analys eller jämförelse i studien, men visar att översättningarna har konfessionell bredd och relevans.

Markusevangeliet är valt eftersom det består av narrativ text, något som är tydligt i de inledande kapitel som studien analyserar och som gör dem generellt representativa för Markusevangeliet. Jag avhåller mig dock från att uttala mig om huruvida de är representativa när det kommer till aspekt. En sådan jämförelse skulle kräva analys av hela kapitlet.

2.1 Bibel 2000 (NT 1981)

Bibel 2000, med översättningen av Nya testamentet från 1981, är den mest använda i Sverige. Den grekiska text som ligger till grund för översättning är *The Greek New Testament*, tredje upplagan, från 1975.²³

Översättningsidealet är funktionell ekvivalens. Mikael Winninge, docent och översättningsdirektor på Svenska Bibelsällskapet, konstaterar i anslutning till Bibelsällskapets provöversättning av Galaterbrevet och Lukasevangeliet (2015) inför en eventuell ny svensk bibelöversättning att det sedan Bibel 2000 har skett en viss förändring i översättningsideal. I

²³ Olsson, *Från Birgitta till Bibel 2000*, 120.

provöversättningen har man arbetat enligt *moderat* funktionell ekvivalens, vilket innebär ”en översättning som i högre grad medger att uttryck och metaforer återges mer ordagrant, när det inte innebär att texten blir obegriplig för en nutida läsare”.²⁴ De riktlinjer som getts för provöversättningen, som kan ses som punkter där man anser att översättningen bör förändras i förhållande till Bibel 2000, rör framför allt lexikala skillnader i översättning av ord och uttryck, liksom bildspråk.²⁵ Den implicita kritiken mot att Bibel 2000 anpassats för mycket till målspråket tycks däremot inte gälla grammatiken, vilket är föremålet för den här studien.

2.2 Svenska folkbibeln 2015 (NT 2014)

Svenska folkbibeln 2015 (med Nya testamentet från 2014) grundar sig på Nestle-Alands 27:e och 28:e upplaga av *Novum Testamentum Graece*.²⁶

Folkbibelns tillkomsthistoria har präglats av kritik mot och reaktion på de officiella svenska översättningarna 1917 och Bibel 2000. Kritiken har framför allt handlat om att bättre bevara traditionell översättning och traditionell tolkning. Folkbibeln har också en tydligt konfessionell tillkomsthistoria, med ursprung i Bibeltrogna vänner, och en uttalat evangelikal bibelsyn, dvs. en syn på Bibeln som en ofelbar text som kommit från Gud.²⁷ Jag bedömer att det inte på något avgörande sätt spelar roll för det som analyseras i den här studien.

Folkbibeln marknadsförs som ”närmare grundtexten”, i betydelsen att den språkliga formen bättre har bevarats.²⁸ Översättningsidealet för Folkbibeln drar alltså mer åt formell ekvivalens än Bibel 2000, men samtidigt har Folkbibeln också ambitionen att använda ett modernt språk. Birger Olsson beskriver det så här: ”Både SFB och Bibel 2000 måste klassas som idiomatiska översättningar men det är riktigt, den förra återger språkliga drag i grundtexten mera.”²⁹

2.3 Lutherbibel 2017

Lutherbibel har en mycket lång historia som sträcker sig tillbaka till Martin Luthers bibelöversättningar på 1500-talet. Den senaste upplagan, som används i denna studie, kom ut

²⁴ Mikael Winnige, ”’När tiden var inne...’ – provöversättning av Nya testamentet behöver respons”, *SKT* 11 (2015): 346–348, 347.

²⁵ Winnige, ”’När tiden var inne ...’”, 347.

²⁶ ”Uppslagsdel” i *Bibeln: den heliga skrift: Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker: Svenska folkbibeln 2015* (Handen: XP Media, 2015), 1868–1934, 1875; ”Nestle-Alands 28:e utgåva är identisk med 27:an förutom i de allmänna breven, därför skrev vi 27/28.” (Tony Larsdal, översättningsansvarig Svenska folkbibeln, personlig korrespondens, 11 mars 2022.)

²⁷ Birger Olsson, ”Svenska Folkbibeln: en evangelikal översättning”, *SKT* 91.3 (2015): 130–137, 133.

²⁸ Olsson, ”Svenska Folkbibeln”, 135.

²⁹ Olsson, ”Svenska Folkbibeln”, 135.

2017. Översättningen av Nya testamentet i Lutherbibel grundar sig på Nestle-Alands 27:e och 28:e upplaga av *Novum Testamentum Graece*.

Det tyska bibelsällskapet använder andra begrepp för översättningsideal än vad jag redogjort för ovan. Lutherbibel beskrivs som ”Philologische Übersetzung mit starkem kommunikativem Einschlag”.³⁰ De förklarar den filologiska översättningen som en som följer målspråkets ordföljd, gör omskrivningar av konstruktioner som inte finns på målspråket och kan översätta samma ord på källspråket med olika ord på målspråket, beroende på kontexten. Dessa principer stämmer väl överens med funktionell ekvivalens. ”Kommunikativa inslag” innebär att de har drag av s.k. kommunikativ översättning. Det är en översättning som betonar innehållet framför den språkliga formen och alltså tillåter språkligt mycket fria omformuleringar.³¹

2.4 Einheitsübersetzung 2016

Einheitsübersetzung är den tyska bibelöversättning som används i katolska kyrkan i Tyskland. Den senaste upplagan är från 2016, och den grekiska källtexten är Nestle-Alands 27:e och 28:e upplaga. Av det tyska bibelsällskapet beskrivs också den som filologisk ”mit kommunikativen Einschlägen”.³² Av detta kan alltså Lutherbibel sägas vara något längre ut mot funktionell ekvivalens än Einheitsübersetzung, men i stort torde de vara mycket lika.

2.5 Sammanfattning

Sammanfattningsvis menar jag att de fyra översättningar som ingår i studien ligger förhållandevis nära varandra i översättningsideal. Det är översättningar som tar stora hänsyn till målspråket, men som också följer grundtexten. Detta märks också i studien på att översättningarna i mycket stor utsträckning liknar varandra. Det innebär att de skillnader mellan översättningarna som ändå finns troligen inte beror på avgörande skillnader i översättningsideal. Några uppenbara sådana mönster har inte noterats.

Folkbibeln, Lutherbibel och Einheitsübersetzung utgår från samma källtext, Nestle-Aland 27/28. Bibel 2000 har en annan källtext, *The Greek New Testament* (1975, 3:e uppl.). Det är dock i realiteten samma grekiska text. Den tredje upplagan av *The Greek New Testament*

³⁰ ”Filologisk översättning med starka kommunikativa inslag” (min översättning). Deutsche Bibelgesellschaft, ”Deutsche Bibelübersetzung im Vergleich” [läst 17 feb 2022]. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/deutsche-bibeluebersetzungen-im-vergleich>.

³¹ Deutsche Bibelgesellschaft, ”Übersetzungstypen” [läst 17 feb 2022]. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/uebersetzungstypen/>.

³² Deutsche Bibelgesellschaft, ”Deutsche Bibelübersetzung im Vergleich” [läst 17 feb 2022]. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/deutsche-bibeluebersetzungen-im-vergleich>.

är identisk med Nestle-Aland 26, och de förändringar som gjorts till upplagorna 27 och 28 har främst berört notapparaten och/eller delar av Nya testamentet som inte berörs av den här studien.³³ Det kan finnas textkritiska skillnader även om översättarna har haft tillgång till samma textunderlag, eftersom de kan ha valt olika läsarter. Men några sådana skillnader har inte heller noterats.

Svenska folkbibeln, Lutherbibel och Einheitsübersetzung är tillkomna i relativ närtid. Bibel 2000 (NT 1981) är betydligt äldre. Någon generell skillnad mellan Bibel 2000 och de övriga tre har inte noterats, vilket gör det möjligt att anta att skillnaden i ålder inte torde vara en avgörande faktor för studien.

³³ *Novum Testamentum Graece*, 47*.

3 Metod

Svaret på den första analysfrågan ”Vilket semantiskt innehåll har grekiskans imperfekt?” kommer jag i ett första steg söka på ett generellt plan i teorier och tidigare forskning om aspekt i grekiskan. Teorin förser mig med kunskap om olika möjliga tolkningar av imperfekt.

Med teorin som grund arbetar jag sedan i ett andra steg vidare med tolkningen av det semantiska innehållet i varje specifik förekomst av imperfekt i det undersökta materialet. Detta kommer att ske parallellt med arbetet med den andra analysfrågan, ”Vilka språkliga resurser används för att realisera detta semantiska innehåll i översättningarna på svenska och tyska?” Efter en första och preliminär analys av materialet sker sedan ett växelvist arbete där jag både analyserar materialet utifrån teorin och söker svar på teoretiska frågor som kommer upp under analysen.

Jag kommer att för varje vers jämföra och analysera grundtext och översättningar. I många fall är översättningarna likadana (med avseende på aspekt), då analyserar jag översättningarna tillsammans i förhållande till den grekiska texten. När en eller flera översättningar skiljer sig åt analyseras översättningarna var för sig.

Jag kommer att strukturera mitt material med källtexten och de fyra översättningarna sida vid sida för varje vers, så som de sedan också redovisas i uppsatsens analyskapitel. Det går därför inte att bortse från att min analys av den grekiska texten kan komma att påverkas av översättningarna. Möjligen skulle en första självständig analys av de grekiska verbformerna, utan kännedom om hur översättningarna valt att tolka dem, vara att föredra i sökande efter svar på den första analysfrågan. Kanske skulle jag då i större utsträckning kunna öppna för möjligheten att göra andra tolkningar av imperfekt, som kan ställas emot dem som gjorts i översättningarna. Samtidigt är studiens primära syfte att undersöka översättningarna och hur de hanterar aspekt, inte att utvärdera dem mot grundtexten. Jag gör inga anspråk på att uttala mig om huruvida översättningarna gjort korrekta tolkningar av grekiskans imperfekt; fokus är på hur dessa tolkningar har realiserats på målspråken. I de fall där översättningarna gjort olika tolkningar är det inte heller min främsta avsikt att värdera dem mot varandra utan att redogöra för de olika tolkningarna. I något fall ger jag exempel på alternativa översättningar, dock inte med avsikt att kritisera gjorda översättning utan för att visa språkliga resurser hos målspråken.

Även om imperfekt är en verbform kommer analysen inte enbart fokusera på verben i fråga. Stor vikt läggs också vid andra satsdelar, såsom objekt, subjekt och adverbial, liksom på hela satsen. Ibland kommer jag behöva gå utanför satsen och/eller versen för att se till kontexten för situationen. Eftersom svenska och tyska, till skillnad från grekiska, inte uttrycker aspekt

genom verbformer utan på andra och varierande sätt, är det nödvändigt med en bredare analys som tar hänsyn till mer än verben.³⁴

Det är närmast ofrånkomligt att analysen till viss del bygger på min språkkänsla. Vad som är språkligt och grammatiskt ”möjligt” och hur en sats kan eller inte kan tolkas har till viss del en subjektiv dimension.³⁵ Jag tolkar de svenska och tyska översättningarna främst utifrån det teoretiska ramverk som jag redogör för i uppsatsens teoridel. Men i vissa fall blir det också en fråga om mer subjektiv tolkning, där jag till exempel menar att det är möjligt att tolka en översättning på ett visst sätt, utan att jag kan referera det till en teoretisk modell. Detta gäller framför allt analyser av svenskan, för vilken jag som förstaspråkstalarare kan motivera att något fungerar eller inte enbart baserat på språkkänsla.³⁶

³⁴ Jfr Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 69.

³⁵ Exempel på att den egna språkkänslan används i språkvetenskaplig forskning finns i Kristian Blensenius, ”*Springa flåsande* och andra progressiva participkonstruktioner i svenskan” *Språk & stil* 19, (2009): 172–201, där han skriver ”åtminstone enligt mitt språköra” (188) och i ”En pluraktionell progressivmarkör? *Hålla på att jämförd med hålla på och*” *Språk & stil* 23 (2013): 172–204, där han påtalar att en viss konstruktion är mer gångbar, ”åtminstone i mitt tycke” (192).

³⁶ Eftersom jag ger mig på språklig analys av tre språk kan det vara relevant att redogöra för min egen relation till och ungefärliga kunskapsnivå i dessa språk. Svenska är mitt förstaspråk. Tyska lärde jag mig i grundskolan och på gymnasiet. Jag har sedan studerat båda språken vid universitet och har universitetsexamina på grundnivå i Tyska och Svenska språket. Mina kunskaper i nytestamentlig grekiska är mest nytillkomna och kommer från universitetsstudier på grund- och avancerad nivå.

4 Teori

I det här kapitlet presenteras den teori som ligger till grund för uppsatsens analysarbete. Kapitlet inleds med en del som behandlar aspekt som ett språkövergripande fenomen, sedan följer en beskrivning av aspekt i grekiskan, med stark koppling till tempus, och till sist redogör jag för aspekt i svenska och tyska och för de resurser som dessa språk förfogar över i fråga om aspekt.

4.1 Aspekt

Liksom många andra före mig konstaterar jag att aspekt är ett svårbegripligt fenomen. Många försök att beskriva det har gjorts och diskuterats; många termer har lanserats och termernas betydelser debatterats. Teorierna är helt enkelt många, och forskningen pågår.³⁷

Till grund för denna studie och för den följande generella beskrivningen av aspekt ligger Carlota S. Smiths aspektteori. Smiths aspektteori avser att vara generell och inte språkspecifik. Teorin är alltså applicerbar på olika språk oberoende av hur aspekt realiserats i ett specifikt språkssystem.³⁸ Den fungerar därför väl i denna studie som jämför tre olika språk.

Smith anför att aspekt i första hand inte är ett lingvistiskt utan ett kognitivt fenomen. Förmågan att urskilja aspekt i olika situationer finns i det mänskliga kognitiva systemet, oberoende av språk. I fråga om översättning innebär det att även om aspekt uttrycks på olika sätt i olika språkssystem, är fenomenet som sådant överförbart från ett språk till ett annat.

De akademiska diskussioner som handlar om huruvida aspekt ”finns” eller inte i ett språk, där svenska och tyska kategoriseras som språk utan aspekt, bör alltså förstås som diskussioner om huruvida ett visst språk har ett särskilt system för att uttrycka aspekt eller inte. Att ett sådant system saknas i ett språk innebär inte att fenomenet som sådant inte kan uttryckas eller, vilket kanske är ännu viktigare: det innebär inte att människor som talar det språket inte har förmåga att urskilja aspekt.

³⁷ Kristian Blensenius, ”Aspekter som sällan uppmärksammas” i *Nyanser av grammatik: gränser, mångfald, fördjupning* (red. Johan Brandtler och Mikael Kalm; Lund: Studentlitteratur, 2021), 263–276, 266; Naselli, ”A Brief Introduction”, 18.

³⁸ Carlota S. Smith, *The Parameter of Aspect* (2 uppl.; Dordrecht: Kluwer, 1997), 1–2.

4.2 Aspekts två komponenter

Enligt Smiths aspektteori består aspekt av två oberoende komponenter som kombineras: situationstyp³⁹ och synvinkel. Situationstyper är olika kategorier av situationer, som definieras utifrån följande tre dimensioner:

(1) dynamisk eller statisk, dvs. om situationen består av upprepade delmoment eller pågår statiskt. Jämför till exempel det dynamiska *springa*, som består av många löpsteg, och det statiska *veta*, som inte har delmoment.

(2) durativ eller punktuell, dvs. om situationen sker över tid eller som en omedelbar händelse. Jämför till exempel det durativa *sova* och det punktuella *vakna*.

(3) teliska eller ateliska, dvs. med eller utan inbyggd slutpunkt. Jämför till exempel det teliska *äta upp* med det ateliska *äta*.⁴⁰

Olika kombinationer av dimensionerna ger fem situationstyper, som kan sammanfattas i följande schema:

<i>Situationstyp</i>	<i>statisk/dynamisk</i>	<i>durativ/punktuell</i>	<i>telisk/atelisk</i>
tillstånd	statiska	durativa	-
oavgränsade processer	dynamiska	durativa	ateliska
avgränsade processer	dynamiska	durativa	teliska
punkthändelse	dynamiska	punktuella	teliska
semelfaktiv	dynamiska	punktuella	ateliska ⁴¹

Ett *tillstånd* är statiskt och durativt. Ett tillstånds start- och slutpunkter ingår inte i tillståndet, och en statisk situation är därför med nödvändighet atelisk. Exempel: *kunna svaret*, *älska Mary*.

En *oavgränsad process* är en dynamisk och durativ situation som fortgår utan att nå en slutpunkt. Den kan i teorin fortsätta hur länge som helst. Exempel: *skratta*, *flanera i parken*.

Avgränsade processer är, liksom oavgränsade processer, dynamiska och durativa, men däremot teliska. De når en slutpunkt, efter vilken processen inte kan fortsätta. Exempel: *bygga ett hus*, *gå till skolan*.

³⁹ Termer som *aktionsart* och *lexikal aspekt* förekommer också, men inte alltid med exakt samma betydelse (Blensenius, "Aspekter som sällan uppmärksammas", 267).

⁴⁰ Blensenius, "Aspekter som sällan uppmärksammas", 267.

⁴¹ Smith, *The Parameter of Aspect*, 3. De svenska termerna är hämtade från Blensenius, "Aspekter som sällan uppmärksammas".

En *punkthändelse* sker ögonblickligen och innebär en förändring. En punkthändelse beskriver enbart själva förändringen och inte de eventuella processer som lett fram till situationen. Exempel: *vinna ett lopp, nå toppen*.

En *semelfaktiv* är en situation som är ögonblicklig, men som till skillnad från en punkthändelse inte innebär en förändring. Exempel: *knacka, slå*.⁴²

Situationstypen beror, vilket framgår av exemplen ovan, inte bara på verbets inneboende betydelse utan kan också påverkas av objekt, adverbial och verbpartiklar. Verbet *bygga* är i grunden en oavgränsad process, men med *ett hus* som objekt i exemplet ovan blir processen avgränsad. Men om *bygga ett hus* modifieras med en verbpartikel kan det ingå i en oavgränsad process: *bygga på ett hus*. Och om objektet istället är det odefinierade *hus* blir det fortfarande en oavgränsad process: *bygga hus*.

Aspekts andra komponent är synvinkel, som Smith jämför med en kameralins, med vilken man kan inkludera och fokusera antingen en situation i sin helhet eller endast en viss del av den. Olika språk kan ha olika synvinklar, men generellt kan de delas in i *perfektiv*, *imperfektiv* och *neutral*.⁴³ Vid perfektiv synvinkel är hela situationen synlig och fokuserad genom linsen, inklusive början och slutet. Imperfektiv synvinkel innebär att bara en del av situationen fokuseras, och start- och slutpunkten för situationen finns utanför linsens blickfång.⁴⁴ Ett annat sätt att beskriva perfektiv respektive imperfektiv synvinkel är som utifrån- eller inifrånperspektiv. Perfektiv synvinkel betraktar situationen utifrån i sin helhet, imperfektiv synvinkel inifrån.⁴⁵ När det gäller synvinkel är det mycket viktigt att poängtera att synvinkeln inte har med situationen som sådan att göra, utan med hur talaren väljer att framställa den, vilken synvinkel hen väljer att inta.⁴⁶

Olika språk markerar synvinkel på olika sätt, oftast morfologiskt eller morfosyntaktiskt. Ett klassiskt exempel på imperfektiv synvinkel är engelskans progressiva konstruktion med verbet i *-ing*-form tillsammans med *be*: *be building a house*. På svenska kan samma sak uttryckas med konstruktionen *hålla på att* + infinitiv: *hålla på att bygga ett hus*. Perfektiv synvinkel kan inte lika tydligt exemplifieras. Men i engelska är som jämförelse past tense av ett enkelt verb ofta en signal för perfektiv synvinkel: *They built a house*.

⁴² Semelfaktiver kommer inte att förekomma i den här studien.

⁴³ Smith, *The Parameter of Aspect*, 2–4.

⁴⁴ Smith, *The Parameter of Aspect*, 73.

⁴⁵ Buist M. Fanning, "Approaches to Verbal Aspect in New Testament Greek: Issues in Definition and Method" i *Biblical Greek Language and Linguistics: Open Questions in Current Research*, (JSNTSup; red. Stanley E. Porter och D.A. Carson Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993), 49.

⁴⁶ Kristian Blenselius, "Uttryck för imperfektivitet i svenskan" i *Tid och tidsförhållanden i olika språk* (Christiane Andersen, Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman; SILL 2; Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011), 56–65, 59, fotnot 1.

Imperfektiv aspekt kan delas in i underkategorier. Vilka de är och benämningarna på dem varierar mellan olika beskrivningar. Blensenius presenterar följande tre som de vanligaste underkategorierna: (1) *progressiv*, som innebär att något pågår, (2) *iterativ*, som innebär att samma sak sker upprepat, flera gånger, till exempel som en vana och (3) *tendentiell*, som innebär att något påbörjas, men inte avslutas, eller bara nästan påbörjas. Blensenius ger följande exempelmeningar:

Han håller på att städa. (progressiv)

Hon höll på och hickade. (iterativ)

Jag höll på att trilla av stolen. (tendentiell)⁴⁷

Jag kommer att använda mig av dessa tre (även om tendentiella situationer inte förekommer i materialet) liksom av *ingressiv* enligt den definition som finns i *Svenska akademis grammatik* (SAG): ”anger att t.ex. en oavgränsad aktion tar sin början”.⁴⁸

Smith presenterar också *neutral* synvinkel, som är termen för satser som varken markeras som perfekta eller imperfekta. Smith kallar dem ”aspectually vague”⁴⁹ och ”neither perfective nor imperfective”⁵⁰. De är istället öppna för tolkning. Smith ger exemplet (på franska, men jag menar att det fungerar lika bra på svenska): *Jean kommer att sjunga när Marie kommer in på kontoret*.⁵¹ Här är det möjligt att tolka meningen antingen som att Jean kommer att *börja* sjunga när Marie kommer in eller som att han redan sjunger när Marie kommer in.⁵² Ett annat sätt att se på denna sorts satser är att, likt Ingebjørg Tonne (professor i nordiska språk, Oslo universitet), beteckna dem som dubbeltydiga, dvs. att de kan tolkas som antingen perfekta eller imperfekta. Då skulle tolkningen (*börja*) *sjunga* vara perfektiv, medan (*redan*) *sjunga* vara imperfektiv. Tonne kallar dem aspektuellt tvetydiga eftersom kontexten avgör, eller i alla fall kan avgöra, synvinkeln.⁵³ Jag ansluter mig till Tonne, och kommer att diskutera sådana fall som tvetydiga. Men skillnaden mellan vag och tvetydig är främst terminologisk och teoretisk och torde inte vara avgörande för den här studien.

⁴⁷ Blensenius, ”Uttryck för imperfektivitet i svenskan”, 60.

⁴⁸ SAG, vol. 4, 246, fotnot 1; Här finns risk för terminologisk förvirring eftersom också aorist kan benämnas *ingressiv*. Det förekommer i första hand när en verbfras som betecknar ett tillstånd böjs i aorist och så att säga tar formen av process, i bemärkelsen, ”the ’event’ of entering a state”. Men *ingressiv* aorist förekommer också tillsammans med oavgränsade och avgränsade processer för att indikera påbörjandet av processen (Buist M. Fanning, *Verbal Aspect in New Testament Greek*; (Oxford: Clarendon, 1990) 262–263).

⁴⁹ Smith, *The Parameter of Aspect*, 77.

⁵⁰ Smith, *The Parameter of Aspect*, 78.

⁵¹ ”Jean chantera quand Marie entrera dans le bureau.” (Smith, *The Parameter of Aspect*, 78.) Min översättning.

⁵² Smith, *The Parameter of Aspect*, 77–78.

⁵³ Ingebjørg Tonne, *Progressives in Norwegian and the Theory of Aspectuality*, (Oslo: Oslo universitet, 2001), 32–33.

4.3 Aspekt och tempus

I den här uppsatsen undersöker jag översättning av grekiskans tempus imperfekt, med fokus på aspekt. Jag utgår alltså ifrån en koppling mellan aspekt och tempus. Det är därför av vikt att här kort diskutera också tempus och dess relation till aspekt.

När man talar om vad tempus ”är” handlar det om vilken betydelseskilnad det blir mellan användningen av ett och samma verb i olika tempus. Begreppet tempus kommer från latin och betyder ’tid’.⁵⁴ Att termen därför för tankarna till just tid fungerar för språk som svenska, där tempus faktiskt främst används för att uttrycka tidsförhållanden, men blir förvirrande när så inte är fallet. I grekiska är koppling mellan tempus och tid omstridd (vilket diskuteras mer nedan) och ett verb kan till exempel vara morfologiskt presens (’närvarande’), dvs. böjt enligt reglerna för presens, utan att referera till nutid.⁵⁵ Det är därför viktigt att trots namnet låta termen tempus innebära morfologiskt tempus, utan definitiv koppling till tidsförhållanden.⁵⁶

I jämförelse mellan grekiska och svenska/tyska finns verkligen risk för begreppsförvirring. Eftersom termerna för tempus i stort är de samma (undantagen är grekiskans aorist, som inte finns i svenska och tyska, och grekiskans imperfekt respektive svenska och tyskans preteritum⁵⁷) kan man tro att de också fyller samma funktion i språken, till exempel att grekiskt presens alltid skulle innebära svenskt eller tyskt presens vid översättning.

Grekiska kräver tempus. Det går alltså inte att använda ett verb i en sats utan att välja ett morfologiskt tempus.⁵⁸ Svenska och tyska har på samma sätt tempustvång, eftersom det ingår i definitionen av en sats att den innehåller ett finit verb. Grekiskans tempus har dock en starkare koppling till aspekt än svenskans och tyskans. Det innebär att valet av morfologiskt tempus i större utsträckning påverkar satsens aspekt. I svenska och tyska är tempus och aspekt två av varandra mer oberoende val. Val av tempus placerar i första hand händelsen i tid, men är bara en av flera möjliga resurser för att uttrycka aspekt.

⁵⁴ *Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademin*, 2021. Sökord ’tempus’ [läst 2 mars 2022]. Online: <https://svenska.se/so/?id=183772&pz=7>.

⁵⁵ Detta är möjligt också på svenska, s.k. historiskt presens.

⁵⁶ Carson, *Exegetical Fallacies*, 67.

⁵⁷ I svensk grammatisk terminologi kallades tidigare svenskans dåtidstempus för *imperfekt*. Detta riskerade både sammanblandning och otydlighet i relation till imperfektiv aspekt. Därför har man ersatt termen *imperfekt* med *preteritum*. (Ida Larsson och Benjamin Lyngfeldt, ”Tempus i svenskan” i *Tid och tidsförhållanden i olika språk* (Christiane Andersen, Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman; SILL 2; Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011), 66–88, 84).

⁵⁸ Stanley E. Porter, *Verbal Aspect in the Greek of the New Testament, with Reference to Tense and Mood* (SBG 1; New York: Peter Lang, 1993), 86.

Ytterligare en skillnad mellan tempusbruket i grekiska kontra svenska och tyska som behöver nämnas är tendensen hos grekiskan att växla mellan olika tempus och tendensen hos svenska och tyska att inom en och samma text hålla sig till samma tempus(system). Den s.k. tempusharmonin innebär att samtliga verb i ett textstycke håller sig inom samma tempussystem, presens- (presens, perfekt, futurum) eller preteritum- (preteritum, pluskvamperfekt, futurum preteritum) för att texten ska vara koherent. Samma berättelse kan skrivas i antingen presens (historiskt eller inte) eller preteritum, men inom narrativet är det ovanligt att växla. **Han går när hon kom in* är ogrammatiskt och förvirrar.⁵⁹ Växling förekommer, men då vid tydliga perspektivskiften, som mellan narrativ i preteritum och direkt tal i presens: *Jag går nu, sa han*.⁶⁰ I studiens undersökta material är detta tydligt i att översättningarnas narrativ är skrivna i preteritum. Växling till presenssystemet sker endast i direkt tal. Grekiskan fungerar däremot snarast motsatt. Det är inte bara möjligt utan mycket vanligt att tempus växlar både på sats- och textnivå, faktum är att ”The most common pattern in narrative throughout the NT, and within Greek literature as a whole, is to find an alternation of tenses.”⁶¹

4.4 Aspekt i nytestamentlig grekiska

Det är ogörligt att redogöra för aspekt i grekiska utan att som bakgrund beskriva den utveckling av förståelsen av tempus som har skett i modern tid.⁶² Tempus har traditionellt (1600- till tidigt 1800-tal) beskrivits handla om absolut tid. Även om 1800-talet kan upplevas som länge sedan, är det här synsättet inte alls utdött utan lever in på 2000-talet, framför allt i grammatikbeskrivningar för nybörjare. Därefter introducerades teorin om *aktionsart*, som blev den rådande teorin långt in på 1900-talet. Tempus svarar då inte på frågan om *när* utan *hur*: ”The theory of Aktionsart is the supposition that the verb tenses of Greek are used to convey how an action objectively occurs.”⁶³ Från mitten av 1900-talet har det som kom att bli *verbal aspect theory* utvecklats.⁶⁴ D.A. Carson beskriver verbal aspect theory:

A rising number of Greek grammarians argue that the fundamental semantic force of the Greek tense is ‘aspect’: it reflects the author’s choice of how to present an action. The time of the action is not conveyed by the Greek tense (which virtually all sides concede is true outside the

⁵⁹ * används för att beteckna att en sats är ogrammatisk.

⁶⁰ Larsson och Lyngfeldt, ”Tempus i svenskan”, 70–71.

⁶¹ Porter, *Verbal Aspect*, 207.

⁶² Se Naselli, ”A Brief Introduction”, för en utförligare översikt.

⁶³ Stanley E. Porter, *Idioms of the Greek New Testament* (Sheffield: Sheffield Academic Press, 1992), 27. Kursiv i original.

⁶⁴ Porter, *Idioms*, 26–28.

indicative anyway), nor the kind of action that took place, but by the author's conception of that action—for example, an author might think of a particular situation as a 'complete' action, even if it took a very long time, and choose to use the aorist tense.⁶⁵

Idag är det i huvudsak etablerat att tempus uttrycker aspekt, och diskussionen som fortfarande pågår rör framför allt huruvida tempus dessutom uttrycker tid. Läro- och grammatikböcker för studenter i nytestamentlig grekiska lär alltså att tempus uttrycker både tid och aspekt.⁶⁶

Porter har varit mycket framträdande för forskningen om aspekt i grekiska,⁶⁷ och jag använder hans teori som grund i den här uppsatsen. Porter menar att tempus i grekiskan enbart grammatikaliserar aspekt och inte överhuvudtaget tid. För att grammatikalisera tid används, enligt Porter, i grekiskan deiktiska uttryck, till exempel pronomen och adverbial som förhåller delar av texten till varandra.⁶⁸ Men Porter är varken först eller ensam att skriva om aspekt – eller okritiserad. Buist M. Fanning är en av dem som kan sägas företräda den nutida diskussionens andra sida. Fanning och Porter har sedan 1980-talet arbetat parallellt med forskning om aspekt, och är, vilket bör påpekas när de positioneras emot varandra, överens om mycket. D.A. Carson beskriver att överensstämmelsen mellan deras respektive avhandlingar,⁶⁹ publicerade åren efter varandra, ”is nothing short of stunning”.⁷⁰ Han syftar då främst på att det primära med aspekt är ”the writer's or speaker's decision to depict the event in a particular way”.⁷¹ Han påtalar också att deras analyser, trots skillnaderna på det teoretiska planet, kan komma till ganska likartade exegetiska slutsatser när de appliceras på faktiska texter. Carson beskriver skillnaden dem emellan vara att Porter hävdar att aspekt är den enda betydelsen av grekiskans tempus medan Fanning betonar ett samspel mellan verbformen och bland annat lexis, kontext och tidsförhållanden, vilket innebär att dessa betydelser också blir en del av verbformen.⁷²

För den här studien blir frågan om huruvida grekiska tempus uttrycker tid eller inte förhållandevis irrelevant. Eftersom målspråken använder preteritum för narrativ text och inte

⁶⁵ Carson, *Exegetical Fallacies*, 67.

⁶⁶ Se t.ex. Nässelqvist, *Nytestamentlig grekiska*, 107; Jerker Blomqvist och Poul Ole Jastrup, *Grekisk grammatik: graesk grammatik* (3 uppl.; Köpenhamn: Akademisk forlag, 2006), § 249; Mitternacht och Olsson, *Från A till O*, 47.

⁶⁷ Naselli, ”A Brief Introduction”, 17.

⁶⁸ Porter, *Verbal Aspect*, 75–102.

⁶⁹ Fanning, *Verbal Aspect*; Porter, *Verbal Aspect*.

⁷⁰ D.A. Carson, ”An Introduction to the Porter/Fanning Debate”, i *Biblical Greek Language and Linguistics: Open Questions in Current Research* (JSNTSup; red. Stanley E. Porter och D.A. Carson; Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993), 22.

⁷¹ D.A. Carson, ”An Introduction to the Porter/Fanning Debate”, 22.

⁷² D.A. Carson, ”An Introduction to the Porter/Fanning Debate”, 22–23.

gärna växlar mellan preteritum- och presenssystemet, kommer översättningens val av tempus inte påverkas av hur absoluta tidsförhållanden uttrycks eller inte uttrycks i källtexten. Eftersom den nutida diskussionen inte handlar om huruvida tempus uttrycker *enbart* tid, utan om det utöver aspekt *dessutom* uttrycker tid, blir en analys av aspekt lika relevant oberoende av om man menar att tempus också uttrycker tid eller inte. Jag kommer därför i studien att helt bortse från tempus eventuella tidsbetydelse.

4.4.1 Grekiskans imperfekt

Porter utgår från tre former av aspekt i grekiskan: perfektiv (som grammatikaliseras med aorist), imperfektiv (som grammatikaliseras med presens eller imperfekt) och statisk (som grammatikaliseras med perfekt eller pluskvamperfekt).

Imperfekt är ett av grekiskans sex tempus tillsammans med presens, aorist, perfekt, pluskvamperfekt och futurum. Imperfektens främsta kännetecken är imperfektiv aspekt. Betydelsen av imperfektiv aspekt har förklarats ovan i 4.2 och kommer inte repeteras här. Här kommer jag istället redogöra för några saker som utmärker grekiskans imperfekt på andra sätt.

Porter talar om *remoteness* som en komponent i imperfekt, förutom imperfektiv aspekt. Remoteness är det som skiljer imperfekt från presens, vilka båda har imperfektiv aspekt. Denna ”avlägsenhet” innebär att situationer som beskrivs med verb i imperfekt placeras med viss distans till narrativet i övrigt. Imperfekt ”is used in contexts where the action is seen as more remote than the action described by the (non-remote) Present”.⁷³ Porter refererar också K.L. McKay som föreslår en beskrivning av skillnaden mellan presens och imperfekt som *här* respektive *där*, jämfört med *nu* respektive *då*.⁷⁴ Remoteness *kan* då innebära temporalt avstånd, men också logiskt, konditionellt eller fysiskt.⁷⁵

Utifrån teorin om remoteness ger Porter de olika tempusen betydelse i förhållande till varandra i hur ett narrativ byggs upp. Tempus placerar händelser på olika ”djup” (förgrund/bakgrund) i förhållande till varandra i texten.

The Aorist as semantically the least heavily marked verb form is aspectually perfective, frequently occurring in past contexts as the background narrative tense. The Imperfect, semantically more heavily marked than the Aorist, is aspectually imperfective [...], also often occurring in past contexts as the foreground narrative tense.⁷⁶

⁷³ Porter, *Verbal Aspect*, 207.

⁷⁴ Porter, *Verbal Aspect*, 207.

⁷⁵ Rodney J. Decker, *Temporal Deixis of the Greek Verb in the Gospel of Mark with Reference to Verbal Aspect* (SBG 10; New York: Peter Lang, 2011), 106.

⁷⁶ Porter, *Verbal Aspect*, 199.

Flera andra lyfter också fram den här mer övergripande funktionen på textnivå av de olika tempusen, till exempel Fanning och Rodney J. Decker. Jag ser dock en viss motsättning i om imperfekten indikerar förgrund, vilket Porter hävdar ovan, eller bakgrund. Det är möjligen fråga om en begreppsförvirring, där Porter har en annan förståelse av för- respektive bakgrund, men jag förstår hans beskrivning som omvänd mot hur Decker beskriver imperfekt i narrativ i förhållande till aorist och presens:

The aorist is the tense normally used to carry the storyline of the narrative—it moves the account along by specifying the basic events. Narrative writers normally employ the imperfective aspect for descriptive purposes: the present form for emphasis and/or detailed description, the imperfect for describing events that are more remote from the main storyline. The remoteness may serve to supply supporting details, to record events simultaneous with other events (that may be either aorist or present), or it may record or introduce conversation.⁷⁷

Båda två menar att aorist driver narrativet framåt genom att skildra nya händelser, men skiljer sig åt i beskrivningen av imperfekt. Porter menar att imperfekten placerar händelser i förgrunden, Decker i bakgrunden. Min analys kommer utgå från Deckers förståelse och definitionen att ”the imperfect forms fill in the background detail that are off the storyline, but which are helpful to the reader in understanding the events.”⁷⁸ Denna förståelse delas också av Fanning som menar att verb i imperfekt ”relates parenthetical or explanatory information supplementing the main narrative given by the aorists” och att imperfekt har funktionen att skapa ”vivid narration of a situation in the past or the presentation of an occurrence in close simultaneity with another situation ‘as it is taking place’ or ‘as it is existing’ at a particular point in the past”.⁷⁹ Att imperfekt fungerar som bakgrund stämmer också bättre överens med hur Smith beskriver att imperfektiv synvinkel gör att en situation betraktas som pågående, samtidigt som något annat inträffar.⁸⁰ Det pågående utgör således en bakgrund till den nya händelse som presenteras.

4.4.2 Några specialfall

Det finns några verb och verbkonstruktioner som av olika skäl inte följer det generella mönstret i imperfekt. Nedan presenteras sägeverb, *εἰμί* och perifrastiska konstruktioner separat.

⁷⁷ Decker, *Temporal Deixis*, 107.

⁷⁸ Decker, *Temporal Deixis*, 142.

⁷⁹ Fanning, *Verbal Aspect*, 248; 241.

⁸⁰ Smith, *The Parameter of Aspect*, 64–65.

Sägeverb

Verb som beskriver att någon säger något följer ett eget mönster, eller kanske inte alls ett mönster. Jerker Blomqvist och Poul Ole Jastrup konstaterar i *Grekisk – græsk grammatik* helt enkelt att imperfekt används för ”verb som betyder *säga*, *befalla* och *skicka* även när imperfektiv aspekt förefaller oss omotiverad”.⁸¹ De förklarar inte närmare vad detta kan tänkas bero på utan konstaterar enbart att det framstår sakna skäl. Porter noterar att sägeverb ofta varierar mellan imperfekt och aorist.⁸² Maximilian Zerwick knyter an till teorin om att imperfekt används för deskriptiva bakgrundsskeenden. Han menar att sägeverb därför förekommer i imperfekt, när de anför direkt tal, för att fokus inte ligger på *att* något sägs utan *vad* som sägs.⁸³ Fanning redogör också för möjligheten att det helt enkelt handlar om författarens aspektuella val av imperfektens inifrånperspektiv istället för aoristens utifrånperspektiv.⁸⁴

Ett annat alternativ är att skillnaden mellan aorist och imperfekt vid sägeverb är skillnaden mellan enstaka respektive flerdubbla och specifika respektive generiska förekomster. Det innebär dels att uttalanden från en enstaka person oftare beskrivs med aorist och uttalande från flera personer med imperfekt, dels att verb som skildrar ett specifikt uttalande böjs i aorist, medan generella beskrivningar av återkommande uttalanden böjs i imperfekt. Ytterligare ett förslag är att aorist presenterar uttalanden som en sekvens där yttrandena följer efter varandra, medan imperfekt indikerar att uttalandet sker samtidigt som en annan händelse. Det kan också tänkas att det handlar om en skillnad i eftertryck, där imperfekt gör uttalandet mer tveksamt eller försiktigt och aorist istället uttrycker större kraft eller tydligare krav.⁸⁵

Det kan alltså konstateras både att sägeverb inte kan analyseras utifrån samma premisser som andra verb och att det har framförts många bud om hur de istället ska tolkas. Sägeverb kommer därför att behandlas separat i resultatredovisningen.

εἰμί

Porter beskriver att εἰμί tillhör en liten grupp verb som kallas aspektuellt vaga och som ”never developed a full set of tense-forms, and hence do not participate in the aspectual system”.⁸⁶ εἰμί kan bara böjas i presens, imperfekt och futurum, vilket leder till att tempus i praktiken inte

⁸¹ Blomqvist och Jastrup, *Grekisk – græsk grammatik*, § 253.

⁸² Porter, *Idioms*, 34.

⁸³ Maximilian Zerwick, *Biblical Greek: Illustrated by Examples* (Rom: Scripta Pontificii Instituti Biblici, 1963), § 272.

⁸⁴ Fanning, *Verbal Aspect*, 285.

⁸⁵ Fanning, *Verbal Aspect*, 287–289.

⁸⁶ Porter, *Idioms*, 24–25.

innebär någon aspektuell skillnad, eftersom presens och imperfekt båda innebär imperfektiv aspekt, och futurum inte har aspekt. Porter menar således att man inte bör analysera aspekt när det gäller de här verben.⁸⁷

Jag har trots detta valt att låta *εἰμί* ingå i den här studien. I studiens material finns tretton fall av *εἰμί* i imperfekt, vilket gör det till en betydande del av studiens material. Jag är dock medveten om, och uppmanar läsaren att också vara det, att *εἰμί* till viss del fungerar annorlunda än andra verb och att analyserna därmed bör förstås i ljuset av det.

Perifrastisk konstruktion

Perifrastiska konstruktioner ersätter ett enkelt verb och består av ett hjälpverb, vanligen *εἰμί* följt av ett particip, vanligen i presens eller perfekt.

1:22 ... ἦν γὰρ διδάσκων αὐτούς ... [ty han var undervisande dem]

En perifrastisk konstruktion kan ersätta enkelt tempus och konstruktionens lexikala semantik är densamma som för participverbet; *εἰμί* har endast grammatisk funktion och innebörden är den samma som för enkelt verb och översätta vanligen till enkelt verb: *ty han undervisade dem* (Bibel 2000).

Man måste dock vara medveten om att alla satsers med *εἰμί* följt av particip inte innebär perifrastisk konstruktion, det kan också vara fristående verb. Porter menar att ingen satsdel, förutom en som modifierar participet, får stå emellan hjälpverbet och participet om kombinationen ska räknas som en perifrastisk konstruktion.⁸⁸ Fanning menar å andra sidan att det inte finns något klart sätt att avgöra om *εἰμί* följt av particip är perifrastiskt, utan att det måste tolkas ur kontexten.⁸⁹ Porter använder Lukasevangeliet 1:21: *καὶ ἦν ὁ λαὸς προσδοκῶν τὸν Ζαχαρίαν*, som exempel på när subjektets placering mellan de två verben innebär att det inte är en perifrastisk konstruktion. Fanning använder samma vers som ett exempel på en perifrastisk konstruktion. Skillnaden ligger i att om *ἦν* betraktas som ett hjälpverb är det *ett* skeende som skildras i satsen [folket var väntande på Sakarias], dvs. *folket väntade på Sakarias*. Om *ἦν* istället förstås som självständigt blir betydelsen ungefär [folket var, väntande på Sakarias], dvs. *två* skeenden, dels att folket var (där), dels att de väntade på Sakarias.

Ytterligare en tolkningsfråga när det gäller perifrastiska konstruktioner är vilken grammatisk semantik som hör till vilken del av konstruktionen, och därmed vilken enkel verbform som konstruktionen motsvarar. Porter menar att "the auxiliary establishes attitude,

⁸⁷ Porter, *Idioms*, 25.

⁸⁸ Porter, *Idioms*, 45–46.

⁸⁹ Fanning, *Verbal Aspect*, 311.

Person, and a relation to discourse (*εἰμί* is unmarked, *ἦν* is the [+remoteness] form), while the Participle determines verbal aspect”.⁹⁰ Enligt hans definition skulle alltså konstruktionen *ἦν διδάσκων* inte betraktas som motsvarande enkelt verb i imperfekt (även om det finita verbet står i imperfekt) utan i presens, eftersom participet står i presens. Enligt Fanning bör dock denna sorts konstruktion med *εἰμί* i imperfekt likställas med enkel form av imperfekt.⁹¹

Med Porters definition skulle perifrastiska konstruktioner kunna utlämnas ur studien eftersom imperfekten av *εἰμί* inte har aspektuellt värde. Jag följer dock Fannings definition och tolkar konstruktionerna som imperfekter. Också när det gäller vad som är eller inte är en perifrastisk konstruktion respektive två fristående verb sällar jag mig till Fanning och inte Porter. Det diskuteras i några fall närmare i analysen.

4.5 Aspekt(ualitet) i svenska och tyska

Svenska och tyska är två förhållandevis likartade språk. Båda är germanska, och de har stora lexikala och syntaktiska likheter. Språken skiljer sig naturligtvis också mycket åt, men i fråga om aspekt är likheterna mest framträdande. Svenska har alltså traditionellt betraktats som ett språk som saknar aspekt, utifrån att aspekt inte markeras morfologiskt, som i vissa andra språk, till exempel ryska. I svenskan är det endast tid, och inte aspekt, som markeras morfologiskt, dvs. genom böjning i tempus. Detta innebär dock inte att svenskan inte kan ge uttryck för aspekt.⁹² Tyskan fungerar på samma sätt och är liksom svenskan ett språk som inte har särskilda verbformer för att beteckna aspekt utan använder andra språkliga resurser.⁹³

4.5.1 Resurser för att uttrycka imperfektiv aspekt i svenska och tyska

Varken svenska eller tyska har som sagt ett fullt ut grammatikaliserat aspektsystem. Aspekt analyseras istället utifrån (kombinationen av) andra grammatiska resurser och, inte minst, tolkning av kontexten. Nedan presenteras dessa resurser.

Verbets lexikala aspektualitet

Verb kan skilja sig åt lexikaliskt när det kommer till aspektualitet, dvs. att de av lexikaliska skäl ”i grunden” tenderar förekomma i perfektiv eller imperfektiv aspekt. Till exempel kan *sova/schlafen* betecknas som oavgränsat (ateliskt), medan *somna/einschlafen* är avgränsat

⁹⁰ Porter, *Verbal Aspect*, 452–453.

⁹¹ Fanning, *Verbal Aspect*, 314.

⁹² Blensenius, ”Aspekter som sällan uppmärksammas”.

⁹³ Elke Hentschel och Harald Weydt, *Handbuch der deutschen Grammatik* (5 uppl.; Berlin: De Gruyter, 2021), 34.

(teliskt).⁹⁴ Det innebär att verb kan sägas tendera åt en viss situationstyp, men denna kan sedan förändras om/när verbfrasen byggs ut eller kombineras med synvinkel, se exempel i 4.2 ovan. Situationstyperna beskriver just *situationer*, inte enstaka verb. I tyskan kan ett prefix vara särskiljande för om ett verb från ett avgränsat till ett oavgränsat skeende: *essen/aufessen*. På svenska kan samma sak ske med hjälp av en partikel: *äta/äta upp*.⁹⁵

Särskilt tydlig blir lexikaliteten för verb som i grunden uttrycker tillstånd, eftersom situationer som beskriver tillstånd automatiskt har imperfektiv aspekt.⁹⁶ Det följer av att 1) tillstånd per definition är saknar telicitet och att 2) perfektivitet innebär att slutpunkt (och startpunkt) inkluderas i synvinkeln. Situationstypen tillstånd innebär alltså alltid imperfektiv aspekt.

Nominalfraser som subjekt och objekt

Nominalfraser som kopplas till verbfrasen som subjekt eller objekt kan påverka aspektualiteten. Jämför till exempel verbfrasen *skriva brev/Briefe schreiben*, vars objekt är en obestämd mängd och gör det till en oavgränsad process, med frasen *skriva brevet/den Brief schreiben*, med ett definierat och begränsat objekt, är en avgränsad process. Med ett prepositionsobjekt, som *am Brief schreiben/skriva på brevet*,⁹⁷ som en partitiv konstruktion kan dock även ett definierat och begränsat objekt ingå i en oavgränsad process.

När en nominalfras är subjekt i en sats kan dess numerus påverka tolkningen av processen. Satsen *Der Mann stürzte zu Boden/Mannen föll till marken*, med ett kvantitativt avgränsat subjekt i singular, tolkas som en punkthändelse. Men med ett motsvarande subjekt i plural, *Männer stürzten zu Boden/Män föll till marken* blir det möjligt med en tolkning som ett oavgränsat skeende.⁹⁸ Av särskild relevans för den här studien är det okvantifierade subjektet ”folk”, som är vanligt förekommande i Nya testamentet. Jämför skillnaden på *En kille sprang förbi mig* (punkthändelse) och *Folk sprang förbi mig* (oavgränsad process).⁹⁹

Tempusval

⁹⁴ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 5.

⁹⁵ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 81.

⁹⁶ Tonne, *Progressives in Norweigan*, 65.

⁹⁷ I svensk grammatik undviks ofta termen prepositionsobjekt, SAG använder istället ”(bundna) objektliknade adverbial” (SAG, vol. 3, 450). Christian Blensenius beskriver på samma sätt att ett adverbial kan göra en händelse oavgränsad: *äta på ett äpple*. (”Uttryck för imperfektivitet i svenskan”, 58). I det här sammanhanget är den terminologiska skillnaden mellan svenska och tyska inte relevant; den grammatiska konstruktionen är densamma och fyller samma aspektuella funktion.

⁹⁸ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 82–84.

⁹⁹ Blensenius, ”Uttryck för imperfektivitet i svenskan”, 59.

Även om aspekt i tyska och svenska inte är direkt kopplat till tempus, som i grekiskan, kan tempus ändå påverka aspektualiteten, genom kombinationen av situationstyp och tempus.¹⁰⁰ Presens innebär till exempel generellt imperfektiv aspekt. Eftersom situationen pågår vid talögonblicket ligger dess slutpunkt i framtiden och kan inte inkluderas i synvinkeln, vilket innebär imperfektiv synvinkel.¹⁰¹ Satsen *Vi bygger ett hus* berättar inte när eller ens om huset blir färdigbyggt.

Preteritum är det tempus som är särskilt relevant för den här studien eftersom i princip alla de verb som analyseras i de svenska och tyska översättningarna står i preteritum. Preteritum kan användas vid både perfektiv och imperfektiv aspekt. Imperfektiv aspekt i preteritum är särskilt tydligt när situationstypen är en oavgränsad process, och framför allt när tidpunkten är explicit, som i *Klockan sju sov hon* eller *När det plötsligt knackade arbetade hon redan*.¹⁰² Pluskvamperfekt, som också förekommer i studien, har en ”inherent perfektiv betydelse”.¹⁰³ Men imperfektiv tolkning är möjlig, dock i högre utsträckning på svenska än tyska: *Han hade sovit i en timme (och sov fortfarande) när det ringde på dörren*.¹⁰⁴

Kontext

Preteritum kan alltså vara en markör för perfektiv synvinkel, som i *Vi byggde ett hus förra året*. Men det är inte alls generellt på samma sätt som att presens ger imperfektiv synvinkel. Det beror dels på att preteritum kan kombineras med progressivitet och därmed imperfektiv synvinkel, som i *höll på att bygga ett hus*, dels på att synvinkeln kan påverkas av andra faktorer. I exempelmeningen *När vi byggde vårt hus förra året så passade vi på att sätta in spotlights i köket* är byggandet ett parallellt och pågående skeende i förhållande till att spotlights sattes in, och därför imperfektivt snarare än perfektivt.¹⁰⁵

Tonne (som visserligen analyserar norska, men vars slutsatser till stor del kan överföras till svenska och tyska) påtalar betydelsen av kontext vid tolkningen av imperfektiv eller perfektiv aspekt. Hon schematiserar betydelsen av kontext som en skala över situationstyperna i följande ordning: punkthändelse – avgränsad process – oavgränsad process – tillstånd, och menar att kontexten är mindre betydelsefull för ytterligheterna punkthändelser (som tenderar att sammanfalla med perfektiv aspekt) och tillstånd (som tenderar att

¹⁰⁰ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 85.

¹⁰¹ Blensenius, ”Aspekter som sällan uppmärksammas”, 272.

¹⁰² Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 88.

¹⁰³ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 96. Min översättning.

¹⁰⁴ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 96.

¹⁰⁵ Blensenius, ”Aspekter som sällan uppmärksammas”, 269–270.

sammanfalla med imperektiv aspekt) och mer avgörande för avgränsade respektive oavgränsade processer.¹⁰⁶

Blensenius framställer detta som att oavgränsade processer ”kan vi i svenskan ganska oproblematiskt uttrycka även med enkla verb och erhålla potentiell betydelse av pågående handling”.¹⁰⁷ Här är ”potentiell” ett nyckelord eftersom oavgränsad process i kombination med enkelt verb inte alltid och nödvändigtvis innebär imperfektiv aspekt. Teliska aktioner sammanfaller i sin tur ofta med perfektiv aspekt. Men gemensamt är att hela situationen och kontexten måste analyseras.¹⁰⁸

Progressivmarkörer

Både tyskan och svenskan saknar en progressiv verbform (jfr engelskans *be* + verb-*ing*). Men progressivitet kan ändå uttryckas, till exempel med vissa fasta konstruktioner, s.k. *progressivmarkörer*. I tyskan är det främst konstruktionerna *am* + infinitiv: *Ich war am Nachdenken*,¹⁰⁹ och *beim* + infinitiv: *Ich war beim Arbeiten*. Ytterligare en möjlighet är konstruktionen *dabei sein, etwas zu tun: Ich bin dabei, das Buch zu lesen*.¹¹⁰

I svenskan finns konstruktionerna *hålla på att* + infinitiv, och *hålla på och* + infinitiv.¹¹¹ I svenskan används också s.k. pseudokonstruktion med *sitta/stå/ligga* + *och* + verb för att uttrycka progressivitet, till exempel: *Jag sitter och skriver, De står och pratar*. Positionen, att sitta eller stå, är av sekundär betydelse, men förmedlar att situationen är pågående.¹¹²

Iteration

På svenska och tyska kan enkla verb användas för både iteration och progressivitet. *Jag läste* kan svara både på frågan *Vad gjorde du klockan sju igår?* och på *Vad gjorde du på kvällarna efter jobbet?* Det gör att kontexten blir avgörande för tolkningen av huruvida det handlar om

¹⁰⁶ Tonne, *Progressives in Norweigan*, 65.

¹⁰⁷ Blensenius, ”Aspekter som sällan uppmärksammas”, 271.

¹⁰⁸ Blensenius, ”En pluraktionell progressivmarkör?”, 179.

¹⁰⁹ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 118.

¹¹⁰ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 124–125.

¹¹¹ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 131; Hålla på att-konstruktionen kan uttrycka att ett skeende är progressivt eller tendentiellt. Inte sällan är det tvetydigt vilket som avses, och kontexten avgör, jfr: *Han höll på att avslöja den stora överraskningen (så alla lyssnade intensivt)* och *Han höll på att avslöja den stora hemligheten (men jag hann stoppa honom)*. Konstruktionen *hålla på att* tolkas i den första satsen som progressiv, i den andra tendentiell (jfr Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 115–118).

¹¹² Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 140. För fler exempel på konstruktioner som inte definieras som progressivmarkörer, men som kan användas för att uttrycka progressivitet, se Blensenius, *Progressive constructions in Swedish* (GNS 25; Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet), 36–37.

iteration eller progressivitet.¹¹³ *Klockan slog/Die Uhr schlug* kan syfta på både ett och flera slag, liksom ett eller flera tillfällen.¹¹⁴

Iteration, och dess underkategori habitualitet, som beskriver något som en vana, kan också uttryckas med s.k. usuella verb, till exempel *bruka/pflegen* eller med konstruktioner som *ta för vana* och *ha för vana/die Gewohnheit haben*.

Ingressivitet

Att en situation inleds kan i svenska och tyska uttryckas dels med ett s.k. fasalt verb, som fokuserar en *fas* av en händelse, till exempel *börja/anfangen*,¹¹⁵ dels genom att inträdandet fokuseras med ett adverbial.¹¹⁶ *Han gick klockan sju/Er ging um sieben Uhr* tolkas snarare som att personen började gå klockan sju än som att han ”höll på att gå” klockan sju.

När det gäller ingressivitet finns olika teorier i aspektforskningen. I grekiskan används imperfektiv verbform, vilket innebär imperfektiv aspekt och tolkningen att en del av situationen fokuseras. Detta är ett sätt att se på sådana situationer.¹¹⁷ Ett annat, som Smith förespråkar, är att se det som att användningen av till exempel *börja* skapar en situation i sig, med modifierad situationstyp.¹¹⁸ Jag följer Smith och kommer använda den tolkningen av fasala verb, som innebär att till exempel *skrika/schreien* är en oavgränsad process, men att *börja skrika/anfangen zu schreien* är en punkthändelse.¹¹⁹

¹¹³ Henriksson, *Aspekualität ohne Aspekt?*, 57–58.

¹¹⁴ SAG vol. 4, 357.

¹¹⁵ SAG vol. 1, 510.

¹¹⁶ SAG vol. 4, 357–358.

¹¹⁷ Blensenius, *Progressive constructions*, 4.

¹¹⁸ Smith, *The Parameter of Aspect*, 48–49.

¹¹⁹ Jfr SAG vol. 4, 358.

5 Analys

I det här kapitlet redogör jag för min analys av översättningarna av samtliga verb i imperfekt i Markusevangeliet 1–3. Analysen är tematiskt strukturerad efter imperfektens funktion. I de första tre avsnitten ligger fokus på imperfektens funktion i narrativet. I 5.1 analyseras sägeverb separat, eftersom de förhåller sig annorlunda till aspekt och tempus än andra verb. I 5.2 med rubriken ”Befintlighet och introduktion” finns främst imperfektformer av *εἶμι*. Jag analyserar dem främst med fokus på funktionen på textnivå. Det gäller också för verben i 5.3 som också i många fall är *εἶμι* eller konstruktioner med *εἶμι*, som jag har kategoriserat som bakgrundsbeskrivningar. I kapitlets tre avslutande avsnitt avhandlas sedan progressiva situationer, ingressiva situationer och iterativa situationer.

I analyskapitlet redovisas källtext och översättningar genomgående i följande ordning: Novum Testamentum Graece, Bibel 2000, Svenska folkbibeln, Lutherbibel, Einheitsübersetzung. I den grekiska texten är imperfektformer understruken; i översättningarna är motsvarande verb understruket.¹²⁰ Samtliga förekomster av imperfekt i det undersökta materialet har analyserats och omnämns i analysen, men av utrymmesskäl har ett antal bibelverser i sin helhet placerats i bilaga 1.

5.1 Sägeverb

Sägeverb utgör alltså här en särskild kategori, eftersom betydelsen av dess imperfektform inte kan analyseras på samma sätt som andra verb.

I Markusevangeliet 2:24 och 2:27 (Lärjungarna plockar ax på sabbaten) finns två sägeverb i imperfekt:

2:24 καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασις ὁ οὐκ ἔξεστιν;

2:24 Då sade fariseerna till honom: ”Varför gör de sådant på sabbaten som inte är tillåtet?”

2:27 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·

2:27 Och Jesus sade till dem: ”Sabbaten blev till för människan och inte människan för sabbaten.¹²¹

¹²⁰ I de fall där det grekiska verbet har ersatts av en annan språklig konstruktion är den understruken.

¹²¹ För dessa verser har jag valt att endast ta med en av översättningarna (Bibel 2000) här. För samtliga översättningar se bilaga 1. De andra översättningarna är helt motsvarande i fråga om aspekt och har preteritumformer av *säga*, *sprechen* respektive *sagen*.

Imperfektformerna kan mycket väl vara exempel på att sägeverb i imperfekt används när fokus ligger på *vad* som sägs mer än på *att* något sägs.¹²² I det här fallet är uttalandena mycket relevanta för narrativet, dialogen driver berättelsen framåt, men det är *innehållet* i ordväxlingen, inte sägeverben, som fyller den funktionen.

Granberg menar dock i sin analys av en liknande scen i 2:16 (Jesus ligger till bords hos Levi), där fariséerna kommenterar att Jesus äter med syndare och tullindrivare, att ”fariséernas talande visar på en kontinuerlig reaktion”,¹²³ vilket skulle förklara imperfekten.

2:16 και οἱ γραμματεῖς τῶν Φαρισαίων ἰδόντες ὅτι ἐσθίει μετὰ τῶν ἀμαρτωλῶν καὶ τελωνῶν ἔλεγον τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ὅτι μετὰ τῶν τελωνῶν καὶ ἀμαρτωλῶν ἐσθίει;

2:16 När de skriftlärdas bland fariseerna fick se att han åt med syndare och tullindrivare sade de till hans lärjungar: ”Äter han med tullindrivare och syndare?”

2:16 De skriftlärdas bland fariseerna fick se att han åt med syndare och tullindrivare, och de frågade hans lärjungar: ”Varför äter han med tullindrivare och syndare?”

2:16 Und als die Schriftgelehrten unter den Pharisäern sahen, dass er mit den Sündern und Zöllnern aß, sprachen sie zu seinen Jüngern: Mit den Zöllnern und Sündern isst er?

2:16 Als die Schriftgelehrten der Pharisäer sahen, dass er mit Zöllnern und Sündern aß, sagten sie zu seinen Jüngern: Wie kann er zusammen mit Zöllnern und Sündern essen?

Jag har dock svårt att förstå vad Granberg menar. ”Kontinuerlig reaktion” torde innebära progressivitet eller iteration. Detta är möjligt att tänka sig för själva reaktionen på Jesus beteende, men svårare för uttalandet. Hon ansluter sig här troligen till teorin att generella beskrivningar av återkommande uttalande böjs i imperfekt, liksom att uttalanden från flera personer skildras med imperfekt.¹²⁴

De temporala bisatserna i Bibel 2000, Lutherbibel och Einheitsübersetzung kan föra tankarna till progressivitet och imperfektiv aspekt. Men de kan också ha en kausal tolkning, vilket jag menar är troligare här.¹²⁵ De skriftlärdas fråga till lärjungarna följer av vad de ser; det relevanta här är inte att de ställer frågan samtidigt som de *ser* att ”lärjungarna håller på att äta” utan *på grund av* att de gör det. Därför är perfektiv synvinkel en rimligare tolkning än imperfektiv av sägeverbens preteritumformer i översättningarna.

¹²² Zerwick, *Biblical Greek*, § 272.

¹²³ Granberg, ”Tidsbetydelse och aspektbetydelse i grekiska och fornkyrkoslaviska”, 19.

¹²⁴ Jfr Fanning, *Verbal Aspect*, 287–289.

¹²⁵ Jfr Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 90.

Möjligen kan situationerna i både 2:24–27 och 2:16 tolkas som iterativa på samma sätt som Johannes förkunnande i 1:7.¹²⁶

1:7 Καὶ ἐκήρυσσεν λέγων· ἔρχεται ὁ ἰσχυρότερός μου ὀπίσω μου, οὗ οὐκ εἰμὶ ἰκανὸς κύψας λῦσαι τὸν ἱμάντα τῶν ὑποδημάτων αὐτοῦ.

1:7 Han förkunnade: ”Efter mig kommer den som är starkare än jag, och jag är inte värdig att böja mig ner och knyta upp hans sandalremmar.

1:7 Han förkunnade: ”Efter mig kommer den som är starkare än jag, och jag är inte ens värdig att böja mig och lossa remmen på hans sandaler.

1:7 Und er predigte und sprach: Nach mir kommt der, der stärker ist als ich; ich bin nicht wert, dass ich mich vor ihm bücke und die Riemen seiner Schuhe löse.

1:7 Er verkündete: Nach mir kommt einer, der ist stärker als ich; ich bin es nicht wert, mich zu bücken und ihm die Riemen der Sandalen zu lösen.

I sammanhanget är det rimligt att inte tolka Johannes yttrande i 1:7 som ett specifikt uttalande vid ett specifikt tillfälle utan som ett generellt budskap. 1:7 styrker alltså teorin att imperfekt används om återkommande uttalanden, men i översättningarna framstår det i direkt tal som en exakt återgivning av ett visst uttalande. Iterationen kommer i så fall av sammanhanget: att verserna före har beskrivit hur stora mängder folk har kommit till och döpts av Johannes, och där pluralt subjekt har indikerat iteration (se analysen av 1:5 i 5.6 nedan). Följaktligen borde också predikandet ha varit upprepat. I sammanhangen för 2:24–27 och 2:16 finns dock inte lika tydliga indikationer på iterativitet som i 1:7. Det kan visserligen inte uteslutas att lärjungarna återkommande plockade ax på sabbaten och att Jesus vid upprepade tillfällen åt hos hemma hos Levi, men ingenting i texten förmedlar det.

I 3:21 skiljer sig översättningarna åt på flera sätt.

3:21 καὶ ἀκούσαντες οἱ παρ’ αὐτοῦ ἐξῆλθον κρατῆσαι αὐτόν· ἔλεγον γὰρ ὅτι ἐξέστη.

3:21 Hans anhöriga fick höra det och gav sig i väg för att ta hand om honom; de menade att han var från sina sinnen.

3:21 När hans anhöriga fick höra om det gick de ut för att ta hand om honom, eftersom man sade att han var från sina sinnen.

3:21 Und als es die Seinen hörten, machten sie sich auf und wollten ihn ergreifen; denn sie sprachen: Er ist von Sinnen.

3:21 Als seine Angehörigen davon hörten, machten sie sich auf den Weg, um ihn mit Gewalt zurückzuholen; denn sie sagten: Er ist von Sinnen.

¹²⁶ κηρύσσω uttrycker att någon talar men utgör inte ett sägeverb (det följs av particip av λέγω). Det är alltså inte specifikt κηρύσσω som analyseras här utan generellt att aspekt hos en situation i ett händelseförlopp kan påverkas av aspekten hos de tidigare situationerna.

Bibel 2000 använder *mena*, som inte entydigt kan betraktas som ett sägeverb. Det beskriver vad de *tycker* men inte nödvändigtvis att de har *sagt* det. Det gör också att satsen som följer inte kan klassas som vare sig direkt eller indirekt tal. De tre övriga översättningarna har valt tydliga sägeverb: *säga*, *sprechen*, *sagen*. Folkbibeln återger med indirekt tal, Lutherbibel och Einheitsübersetzung med direkt. För mig gör detta att översättningarna i Bibel 2000 och Folkbibeln mer drar åt att detta är en generell åsikt eller uttalande från Jesus anhängare, medan det i Lutherbibel och Einheitsübersetzung mer framstår som något som sades ”där och då”. I Folkbibeln blir det extra tydligt med subjektet *man*, som gör uttalande än mer generellt eftersom det saknar en tydligt definierad agent.

Samma sak gäller för 3:22 (se bilaga 1), där Bibel 2000 fortsätter använda indirekt tal, Lutherbibel och Einheitsübersetzung fortsätter med direkt tal, och Folkbibeln växlar från indirekt till direkt tal. I 3:23 är det dock direkt tal i alla översättningarna.

3:23 Καὶ προσκαλεσάμενος αὐτοὺς ἐν παραβολαῖς ἔλεγεν αὐτοῖς· πῶς δύναται σατανᾶς σατανᾶν ἐκβάλλειν;

3:23 Han kallade dem till sig och talade till dem i liknelser: ”Hur kan Satan driva ut Satan?”

3:23 Då kallade han dem till sig och talade till dem i liknelser: ”Hur skulle Satan kunna driva ut Satan?”

3:23 Und er rief sie zu sich und sprach zu ihnen in Gleichnissen: Wie kann der Satan den Satan austreiben?

3:23 Da rief er sie zu sich und belehrte sie in Gleichnissen: Wie kann der Satan den Satan austreiben?

För Bibel 2000 innebär det att en mer generell beskrivning av de anhörigas respektive de skriftlärdas åsikter i 3:21 och 3:22 skiftar till en direkt dialog med de skriftlärda i 3:23. Detta styrks också av att Jesus kallar dem till sig.

Vers 3:30 är ett av få tillfällen där pluskvamperfekt används i översättningarna.

3:30 ὅτι ἔλεγον· πνεῦμα ἀκάθαρτον ἔχει.

3:30 De hade ju sagt att han hade en oren ande

3:30 De hade ju sagt att han hade en oren ande.

3:30 Denn sie hatten gesagt: Er hat einen unreinen Geist.

3:30 Sie hatten nämlich gesagt: Er hat einen unreinen Geist.

Versen kan förstås som en förklaring till Jesus predikan i 3:23–29. Han predikar att den värsta synden är att häda den heliga anden, och berättaren påtalar en koppling till vad de skriftlärda hade sagt. Pluskvamperfekten placerar de skriftlärdas uttalande tidsmässigt före Jesus predikan

i 23–29. Källtextens imperfekt har dock inte den betydelsen. Imperfekten menar jag hellre bör tolkas som progressiv, dvs. att dessa uttalanden var något pågående. Inte nödvändigtvis progressivt i att de sa det i samma stund, men i att det var något de ”höll på med” på ett generellt plan. Också en iterativ tolkning är möjlig, att de brukade säga. Grekiskans imperfektivitet går oavsett förlorad i översättningarna när pluskvamperfekt gör att situationen betraktas i sin helhet utifrån.

I 3:30 uppfattar jag också att vi kan se skillnaden på direkt och indirekt tal. Ovan hävdade jag att direkt tal tenderar att ge en perfektiv tolkning av ett specifikt uttalande, snarare än en imperfektiv tolkning av något upprepat. I Bibel 2000 och Folkbibeln återges uttalandet som indirekt tal, vilket jag menar mer öppnar för en tolkning av detta som upprepat eller generellt. I översättningarna i Lutherbibel och Einheitsübersetzung med direkt tal framstår det mer entydigt som ett enstaka uttalande.

I det här avsnittet har jag främst fokuserat på hur den grekiska imperfekten av sägeverb kan tolkas. Jag finner exempel som stöder alla de teorier som jag redogjort för ovan i 4.4.2. Om översättningarna kan främst sägas att de inte tycks påverkas nämnvärt av imperfektformerna. Grekiskans sägeverb är översatta till sägeverb i preteritum, vilket de med största sannolikhet varit också om de stått i presens eller aorist. Eftersom tolkningen av grekiskans imperfekt av sägeverb är så pass oklar är det svårt att dra några slutsatser om överföringen vid översättning.

5.2 Befintlighet och introduktion

Jag har valt att inkludera *εἰμί* i den här studien, även om dess aspektuella innehåll kan diskuteras, vilket jag har redogjort för tidigare. Jag väljer dock att här analysera *εἰμί* främst utifrån den sekundära funktionen hos tempus, dvs. dess funktion på textnivå. Det gör att jag här inte diskuterar imperfektiv aspekt i förhållande till perfektiv aspekt, utan fokuserar på hur tempus ordnar olika delar av skeendet i narrativets helhet.

Jag ser till exempel ett mönster i hur imperfekt av *εἰμί* flera gånger förekommer med funktionen att ”placera” en eller flera personer i en situation. Det kan liknas vid att läsaren uppmärksammas på att någon eller några som inte tidigare har förekommit i berättelsen också finns i den. Personerna introduceras i scenen med *εἰμί* i imperfekt, för att först i nästa sats eller vers agera. Ett exempel på detta finns i Markus 3:1:

3:1 Καὶ εἰσῆλθεν πάλιν εἰς τὴν συναγωγὴν. καὶ ἦν ἐκεῖ ἄνθρωπος ἐξηραμμένην ἔχων τὴν χεῖρα.

3:1 Han gick till synagogan en annan gång, och där satt¹²⁷ en man som hade en förtvinad hand.

3:1 En annan gång gick Jesus till synagogan, och där fanns en man som hade en förtvinad hand.

3:1 Und er ging abermals in die Synagoge. Und es war da ein Mensch, der hatte eine verdorrte Hand.

3:1 Als er wieder in die Synagoge ging, war dort ein Mann mit einer verdorrtten Hand.

Också i 1:23 (se bilaga 1) introduceras en man i synagogan på samma sätt. Verben i översättningarna, *finnas/sein*, uttrycker i det här sammanhanget endast befintlighet i rummet. I 2:6 är det några skriftlärdas närvaro som presenteras:

2:6 Ἦσαν δέ τινες τῶν γραμματέων ἐκεῖ καθήμενοι καὶ διαλογιζόμενοι ἐν ταῖς καρδίαις αὐτῶν·

2:6 Nu satt där några skriftlärda, och de tänkte för sig själva:

2:6 Nu satt där några skriftlärda, och de tänkte i sina hjärtan:

2:6 Es saßen da aber einige Schriftgelehrte und dachten in ihren Herzen:

2:6 Einige Schriftgelehrte aber, die dort saßen, dachten in ihrem Herzen:

I samtliga översättningar är ἦσαν översatt som en perifrastisk konstruktion tillsammans med presensparticipet *καθήμενοι* 'sittande'.

I Bibel 2000 och Folkbibeln förstärks den imperfektiva tolkningen av tidsadverbialen *nu*. Henriksson menar att "Imperfektivität liegt auch im Falle des Präteritums am deutlichsten bei den *activities* vor – vor allem dann, wenn der Betrachterstandpunkt expliziert wird".¹²⁸ Översättningarnas *nu* är inte en exakt tidsangivelse av den sort som Henriksson ger som exempel, *klockan sju* eller *när det plötsligt knackade*, men det pekar ändå ut en specifik tidpunkt. *Nu* är heller inte helt odefinierat utan syftar tillbaka på situationen i vers 1–5 och Jesus möte med den förlamade mannen, och kan därför sägas innehålla betydelsen 'när Jesus sa detta' eller 'under det att detta skedde'.

Det är också möjligt att argumentera för att även *där* fyller samma funktion av att placera de skriftlärda i scenen för Jesus möte med den förlamade mannen. *Där* uttrycker strikt sett rum, inte tid, men i sammanhanget innebär 'på denna plats' också 'vid denna tid'. Med den tolkningen av rumsadverbialen förstärks också den imperfektiva tolkningen av översättningarna i Lutherbibel och Einheitsübersetzung. *ἐκεῖ* finns i källtexten och bidrar även där till att koppla

¹²⁷ Det semantiska innehållet 'sitta' har ingen motsvarighet i källtexten. Källtexten beskriver att mannen befinner sig i synagogan, men förtäljer inget om hans position. Möjligen söker översättningen här använda positions verbet *sitta* på samma sätt som i en pseudosamordning, dvs. som ett sätt att uttrycka befintlighet/progressivitet utan att framhålla positionsverbets semantik.

¹²⁸ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 88.

samma de två delscenerna (Jesus möte med mannen respektive de skriftlärdas dialog med Jesus). Det δέ som i Bibel 2000 och Folkbibeln översatts till tidsadverbialiet *nu* har i Lutherbibel och Einheitsübersetzung översatts till konjunktionen *aber* 'men'. Båda fyller funktionen av att relatera vers 6 till skeendet i de föregående verserna.

Det kan också påpekas att den grekiska källtexten också har δέ och ἐκεῖ. Men att de även i källtexten relaterar vers 6 till de föregående verserna är inte ett problem för analysen av grekiskans aspekt. Det vore möjligt att, utifrån att de deiktiska elementen indikerar imperfektivitet genom samtidighet, fråga sig om imperfektformen egentligen "behövs" – om den tillför någon unik betydelse i satsen, som inte också uttrycks på något annat sätt. Men Fanning ser sådan redundans som i princip ofrånkomlig:

To be sure, one can expect aspect, like any other linguistic feature, to be maximally redundant in a context—that is, it will correlate with other elements of a sentence, and there will be little of importance which the aspect alone contributes to the overall meaning.¹²⁹

Att aspekt signaleras på andra sätt betyder alltså inte att verbformen inte kan ha samma betydelse – och omvänt: att verbformen uttrycker aspekt innebär inte att andra delar av satsen inte kan ha samma betydelse.

Det går att ifrågasätta ovanstående resonemang med att *sitta* inte är en oavgränsad process utan ett tillstånd. Samtidigt menar Blensenius att t.ex. *sitta* gränsar till oavgränsad process,¹³⁰ och Henriksson diskuterar hur vissa tillstånd har en "sekundär dynamisering",¹³¹ dvs. att de inte i sig själva är dynamiska, men att de kan tolkas så i vissa språkliga kontexter. *Sitta* kan alltså sägas befinna sig i en gränzon mellan tillstånd och oavgränsad process.¹³² I engelskan är det till exempel möjligt att kombinera "sekundärt dynamiserade tillstånd" med progressiv form och imperfektiv aspekt. New Revised Standard Version översätter till exempel 2:6 till "Now some of the scribes were sitting there, questioning in their hearts".¹³³ Även om det inte är möjligt att kombinera *sitta*/*sitzen* med svenskans eller tyskans progressivmarkörer (**Han håller på att sitta*, **Er ist am Sitzen*), skulle det, som här, på andra sätt kunna ingå i en imperfektiv beskrivning av en situation.¹³⁴

¹²⁹ Fanning, *Verbal Aspect*, 82.

¹³⁰ Blensenius, *Progressive constructions*, 76.

¹³¹ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 48. Min översättning.

¹³² Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 47–49.

¹³³ Harold W. Attridge (red.), *The HarperCollins Study Bible: New Revised Standard Version, with the Apocryphal/Deuterocanonical Books* (San Francisco: HarperCollins, 2006).

¹³⁴ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 123. Upphöjt frågetecken betecknar att satsen grammatikalitet är oklar. Även om Henriksson har funnit förekomster av *Er ist am Sitzen* i ett mycket informellt material, är konstruktinen inte etablerad i standardspråket.

Konsekvensen av att betrakta *sitta* som ett tillstånd blir ju inte heller särskilt stor, eftersom tillstånd automatiskt ger imperfektiv aspekt, vilket också är det jag har argumenterat för. Det som framträder är målspråkens begränsning i att kombinera tillstånd med progressivitet.

Verbet *κάθημαι* återkommer också i 3:32. Men där inte som particip utan i imperfekt.

3:32 και ἐκάθητο περὶ αὐτὸν ὄχλος, και λέγουσιν αὐτῷ· ἰδοὺ ἡ μήτηρ σου και οἱ ἀδελφοί σου [και αἱ ἀδελφαί σου] ἔξω ζητοῦσίν σε.

3:32 Det satt mycket folk omkring honom, och de sade: ”Din mor och dina bröder är här utanför och söker dig.”

3:32 Folket som satt omkring honom sade: ”Se! Din mor och dina bröder är här utanför och frågar efter dig.”

3:32 Und das Volk saß um ihn. Und sie sprachen zu ihm: Siehe, deine Mutter und deine Brüder und deine Schwestern draußen fragen nach dir.

3:32 Es saßen viele Leute um ihn herum und man sagte zu ihm: Siehe, deine Mutter und deine Brüder stehen draußen und suchen dich.

Här är inte den introducerande dimensionen lika självklar. I kontexten har det tidigare framgått att Jesus var omgiven av många människor. Samtidigt konstruerar översättningarna i Bibel 2000 och Einheitsübersetzung satsen med formellt subjekt, *det/es*, vilket gör att det egentliga subjektet, folket, framstår som något nytt som introduceras.¹³⁵ I Folkbibeln och Lutherbibel är folket däremot redan känt och refereras med bestämd artikel, *folket/das Volk*. Den här satsen skulle därför också kunna placeras i avsnitt 5.4 nedan och där analyseras som en progressiv situation.

5.3 Bakgrundsbeskrivning

I det här avsnittet ligger fokus på imperfektens bakgrundsdimension. *εἰμί* förekommer flera gånger, liksom flera andra verb, men har inte samma introducerande funktion som jag sett i satserna ovan. Istället är det deskriptiv bakgrundsinformation om redan kända personer eller ting som förmedlas med verben i imperfekt. Här finns också flera perifrastiska konstruktioner.

I 2:4 finns två verb i imperfekt, som båda används i relativsatser som närmare definierar något i den överordnade satsen. Det första verbet bidrar till att förhålla hålet som tas upp i taket till Jesus placering i huset. Det andra till att förhålla bädden som hissas ner till den lame mannen.

¹³⁵ Jfr SAG, volym 3, 402–403.

2:4 καὶ μὴ δυνάμενοι προσενέγκαι αὐτῷ διὰ τὸν ὄχλον ἀπεστέγασαν τὴν στέγην ὅπου ἦν, καὶ ἐξορύξαντες χαλῶσιν τὸν κράβατον ὅπου ὁ παραλυτικὸς κατέκειτο.

[... taket där han var ... bädden där den lame låg]

2:4 Eftersom de inte kunde komma fram till Jesus i trängseln bröt de upp taket ovanför honom och firade ner bädden med den lame genom öppningen.

2:4 När de för folkmassans skull inte kunde komma fram med honom till Jesus, tog de bort taket över platsen där han var. De gjorde en öppning och sänkte ner bädden som den lame låg på.

2:4 Und da sie ihn nicht zu ihm bringen konnten wegen der Menge, deckten sie das Dach auf, wo er war, gruben es auf und ließen das Bett herunter, auf dem der Gelähmte lag.

2:4 Weil sie ihn aber wegen der vielen Leute nicht bis zu Jesus bringen konnten, deckten sie dort, wo Jesus war, das Dach ab, schlugen die Decke durch und ließen den Gelähmten auf seiner Liege durch die Öffnung hinab.

Lutherbibel och Einheitsübersetzung använder i det första fallet ett motsvarande verb som grekiskans *εἶμι*, och en motsvarande konstruktion. Det gör Folkbibeln också, men har byggt ut med nominalfras till *platsen där han var*, medan Bibel 2000 gjort en omskrivning med preposition, *ovanför honom*.

Bibel 2000 har en omskrivning med preposition också i det andra fallet, *bädden med den lame*. Att mannen *låg* på bädden förstås bara indirekt. Också Einheitsübersetzung använder en konstruktion med preposition, *der Gelähmten auf seiner Liege* 'den lame på sin bädd', men där *der Gelähmten* blivit huvudord och informationen om bädden en bestämning, istället för omvänt. Folkbibeln och Lutherbibel följer den grekiska konstruktionen med en icke-restriktiv relativ bisats och verb med betydelsen 'ligga'. De här bestämningarna är i de flesta fall inte nödvändiga för förståelsen, vilket gör att man kan hävda dem vara bakgrundsinformation även i översättningarna.

Eftersom de verb som används i översättningarna alla betecknar tillstånd får översättningarna också imperfektiv aspekt, vilket också styrks av kontexten. Det går svårt att tolka situationen på något annat sätt än som att Jesus "varande" och mannens "liggande" är pågående när de andra händelserna sker. Decker använder just den här perikopen för att exemplifiera sin tes att imperfekt används för att förklara bakgrundsaspekter som "are off the storyline, but which are helpful to the reader in understanding the events".¹³⁶

Också 1:16 kan kategoriseras som en sådan bakgrundsbeskrivning som underlättar för läsaren:

¹³⁶ Decker, *Temporal Deixis*, 142.

1:16 Καὶ παράγων παρὰ τὴν θάλασσαν τῆς Γαλιλαίας εἶδεν Σίμωνα καὶ Ἀνδρέαν τὸν ἀδελφὸν Σίμωνος ἀμφιβάλλοντας ἐν τῇ θαλάσῃ· ἦσαν γὰρ ἀλεεῖς.

1:16 När han gick utmed Galileiska sjön fick han se Simon och hans bror Andreas stå vid sjön och kasta ut sina kastnät, för de var fiskare.

1:16 När han gick längs Galileiska sjön såg han Simon och hans bror Andreas. De stod och kastade ut nät i sjön, för de var fiskare.

1:16 Als er aber am Galiläischen Meer entlangging, sah er Simon und Andreas, Simons Bruder, wie sie ihre Netze ins Meer warfen; denn sie waren Fischer.

1:16 Als Jesus am See von Galiläa entlangging, sah er Simon und Andreas, den Bruder des Simon, die auf dem See ihre Netze auswarfen; sie waren nämlich Fischer.

Informationen att Simon och Andreas var fiskare är inte nödvändig för att driva berättelsen framåt, men ger en förklaring till att männen var sysselsatta med just nät vid sjön. Att det är fråga om en förklaring förstärks av konjunktionerna *för/denn* i de tre översta översättningarna och adverbialiet *nämlich* i Einheitsübersetzung. På samma sätt är det med den sista delen av 2:15 (se Bilaga 1), ”för det var många som följde honom” (Bibel 2000), som ger en förklaring till hur det kom sig att dessa människor befann sig vid samma bord som Jesus.

I 1:6 förmedlas också en form av icke-nödvändig, men beskrivande, bakgrundsinformation:

1:6 καὶ ἦν ὁ Ἰωάννης ἐνδεδυμένος τρίχας καμήλου καὶ ζώνην δερματίνην περὶ τὴν ὀσφὺν αὐτοῦ καὶ ἔσθίων ἀκρίδας καὶ μέλι ἄγριον.

1:6 Johannes var klädd i kamelhår och hade ett läderbälte om livet, och han levde av gräshoppor och vildhonung.

1:6 Johannes var klädd i kamelhår och hade ett läderbälte om livet, och han levde av gräshoppor och vildhonung.

1:6 Und Johannes trug ein Gewand aus Kamelhaaren und einen ledernen Gürtel um seine Lenden und aß Heuschrecken und wilden Honig.

1:6 Johannes trug ein Gewand aus Kamelhaaren und einen ledernen Gürtel um seine Hüften und er lebte von Heuschrecken und wildem Honig.

Här finns *εἶμί* i imperfekt och ett perfektparticip, *ἐνδεδυμένος*. För den här versen framstår Porters tolkning, att perifrastiska konstruktioner inte kan ha subjektet placerat mellan de två verbformerna, orimlig. Johannes introducerades i berättelsen redan i 1:4. Det är alltså inte troligt att *εἶμί* här är självständigt och har funktionen att placera Johannes i sammanhanget, så som *εἶμί* gör i satserna som analyserades i 5.2. Johannes är redan känd, och eftersom ingen särskild plats heller nämns blir ett fristående *ἦν* innehållslöst. Mer troligt är att det fungerar som en del av en perifrastisk konstruktion tillsammans med participet.

Fanning kallar detta, som kombinerar imperfekt av εἰμί med perfektparticip för ”pluperfect periphrastic” eftersom han menar att dess betydelse kan likställas med enkelt verb i pluskvamperfekt: ”the normal use is to denote a state which existed in the past, with implication of a prior occurrence which produced it”.¹³⁷ Detta gör att perfektparticipet i det här fallet bör syfta på att Johannes någon gång har tagit på sig (ett plagg av) kamelhår, så att han nu är klädd i det. Bibel 2000 och Folkbibelns satser liknar de grekiska genom konstruktionen och ger just det betydelsen, med *vara* följt av perfektparticipet *klädd*. I översättningarna används enkla verb. I Lutherbibel och Einheitsübersetzung används enkelt verb i preteritum, *tragen* ’bära, ha [på sig]’.

Också 1:33 är en liknande bakgrundsbeskrivning med perfektparticip:

1:33 καὶ ἦν ὅλη ἡ πόλις ἐπισυνηγμένη πρὸς τὴν θύραν.

1:33 Hela staden hade samlats utanför dörren.

1:33 Hela staden var samlad utanför dörren.

1:33 Und die ganze Stadt war versammelt vor der Tür.

1:33 Die ganze Stadt war vor der Haustür versammelt

Liksom översättningarna tolkar jag det en perifrastisk konstruktion. Den specifika platsen preciseras inte förrän sist i satsen, vilket försvårar tolkning av det som två situationer. Att folket var utanför dörren och att de väntade torde vara del av samma situation. Folkbibeln, Lutherbibel och Einheitsübersetzung använder också perfektparticip i översättningen. Det får situationerna att betraktas som tillstånd, och därmed i imperfektiv aspekt. Bibel 2000 har däremot pluskvamperfekt, vilket ger perfektiv aspekt.

I kapitel 5.2 och 5.3 har fokus legat på tempusformernas sekundära funktion som är att förhålla olika situationer och skeenden till varandra på textnivå. Jag har fört fram exempel på hur imperfekt av εἰμί används för att introducera personer i scenen och hur imperfekt används om situationer som är att betrakta som bakgrundsskeenden i narrativet. I de följande tre avsnitten kommer jag att fokusera mer på tempus primära aspektuella funktion, den imperfektiva aspekten, och inte löpande diskutera till exempel bakgrundsfunktionen. Det innebär inte att den funktionen inte är aktuell också nedan. I 5.2 och 5.3 behandlas framför allt former av εἰμί. Eftersom εἰμί endast finns i tempus med imperfektiv aspekt, är dess aspektuella dimension något otydligare än andra verbs. Andra studier avstår helt från att analysera εἰμί av det skälet. Jag har istället valt att med hjälp av εἰμί illustrera imperfektens funktion som

¹³⁷ Fanning, *Verbal Aspect*, 320.

”bakgrundstempus”. I det avseendet skiljer sig ändå imperfekt från presens. Både har imperfektiv aspekt, men till skillnad från imperfekt som placerar ett skeende i bakgrunden, används presens för att betona och lyfta fram situationer.¹³⁸ I 5.4–5.6 förekommer andra verb, vars imperfektiva aspekt tydligare låter sig analyseras utifrån underkategorierna progressivitet, ingressivitet och iteration. Men jag menar alltså inte med detta att imperfekten då saknar den sekundära funktionen, tvärtom. Jag låter den bara inte stå i fokus för analysen.

5.4 Progressiva situationer

När imperfekt används om progressiva situationer handlar det om att skildra något som pågående, att någonting ”håller på”. I 3:2 finns en progressiv situation i källtexten.

3:2 και παρετήρουν αὐτὸν εἰ τοῖς σάββασις θεραπεύσει αὐτόν, ἵνα κατηγορήσωσιν αὐτοῦ.

3:2 De höll ögonen på Jesus för att se om han skulle bota honom på sabbaten; de ville ha något att anklaga honom för.

3:2 De vaktade noga på Jesus för att se om han skulle bota honom på sabbaten, för de ville få något att anklaga honom för.

3:2 Und sie gaben acht, ob er ihn am Sabbat heilen würde, damit sie ihn verklagen könnten.

3:2 Und sie gaben Acht, ob Jesus ihn am Sabbat heilen werde; sie suchten nämlich einen Grund zur Anklage gegen ihn.

Progressiviteten tolkas ur kombinationen av imperfektivt verb, oavgränsad process och ur kontexten. Här menar jag att det spelar roll att flera av de avsnitt som föregår den här situationen innehåller scener där Jesus ifrågasätts av skriftlärdar och/eller fariséer.¹³⁹ Det framstår därför mer sannolikt att detta ”vaktande” är något pågående än att det inleds här. Som isolerad händelse skulle situationen kunna tolkas ingressivt: när de såg Jesus och mannen med den förtvinade handen *började* de vara uppmärksamma på hur Jesus skulle agera. Mer troligt är ändå att författaren med imperfektformen vill uttrycka progressivitet, dvs. att fariséernas vaktande är ett pågående bakgrundsskeende. Till den tolkningen kan också föras versens avslutande sats ”de ville ha något att anklaga honom för”, som också den utgör en förklarande bakgrundsbeskrivning. Det kan inte heller vara fråga om en iterativ situation. Eftersom tillfället specificeras till ”om han skulle bota honom på sabbaten” handlar det med nödvändighet om ett särskilt tillfälle – (det första) *honom* syftar på just den man som presenterats i 3:1 – och inte om en generell uppsikt över om han botade på sabbaten.

¹³⁸ Decker, *Temporal Deixis*, 107.

¹³⁹ Se t.ex. Mark 2:16, 18, 24.

I översättningarna används enkelt verb. Situationen är en oavgränsad process vilket gör också översättningarna kan tolkas imperfektivt.¹⁴⁰ Kontexten som beskrivits ovan gör också en imperfektiv tolkning möjlig. Samtidigt finns ingenting i översättningarna som talar emot perfektiv tolkning, vilket för mig gör satsen tvetydig.

I 1:30 finns ytterligare en progressiv situation.

1:30 ἡ δὲ πενθερὰ Σίμωνος κατέκειτο πυρέσσουσα, καὶ εὐθὺς λέγουσιν αὐτῷ περὶ αὐτῆς.

1:30 Simons svärmor låg i feber, och det sade de genast till Jesus.

1:30 Simons svärmor låg sjuk i feber, och de talade genast med Jesus om henne.

1:30 Die Schwiegermutter Simons aber lag darnieder und hatte das Fieber; und alsbald sagten sie ihm von ihr.

1:30 Die Schwiegermutter des Simon lag mit Fieber im Bett. Sie sprachen sogleich mit Jesus über sie

I Bibel 2000, Folkbibeln och Einheitsübersetzung översätts *κατέκειτο πυρέσσουσα*, 'ligga (sjuk) [imperfekt], ha feber [presensparticip]' med ett verb (*låg/lag*) och en bestämning (*i feber/mit Fieber*). Lutherbibel använder istället två verb i översättningen (*lag, hatte (das Fieber)*). Här ger kontexten att svärmoderns liggande i feber är något pågående när lärjungarna talar med Jesus. Så framstår det både i källtexten och i översättningarna.

De svenska översättningarna är inte pseudosamordningar, men ligger mycket nära, och jag vill argumentera för att *låg (sjuk) i feber* fyller samma funktion som pseudosamordning och därmed kan anses beteckna progressivitet. Eftersom källtexten har två verb, *κατάκειμαι*, 'ligga', respektive *πυρέσσω*, 'ha feber', finns ett semantiskt värde i att hon ligger, till skillnad från i pseudosamordningar där positions verbet mest har ett grammatiskt värde, dvs. att förmedla progressivitet.¹⁴¹ Men i det här fallet tillför 'ligga' inte bara positionen utan också att febern var så allvarlig att hon var sängliggande. Detta förstärks i Folkbibeln och Lutherbibel med *sjuk* och *darnieder*, som betonar att det är på grund av febern som hon ligger ner. Trots att jag avskriver *låg (sjuk) i feber* som en pseudosamordning vill jag föreslå konstruktionen i Bibel 2000 och Folkbibeln kan betraktas som ett uttryck för progressivitet, åtminstone tillsammans med kontexten, ur vilken det är svårt att tolka något annat än att svärmodern ligger sjuk i feber under det att lärjungarna talar med Jesus.

Översättningen i Lutherbibel är konstruerad just som en svensk pseudosamordning skulle vara (*Hon låg och hade feber*), men pseudosamordning som konstruktion finns inte i

¹⁴⁰ Jfr Blensenius, "Aspekter som sällan uppmärksammas", 271.

¹⁴¹ Med satsen *Jag sitter och skriver* (som svar på frågan *Vad gör du?*) vill talaren inte förmedla att hen sitter, utan att hen skriver i talögonblicket.

tyskan, och det kan därför inte ses som ett uttryck för progressivitet. I Lutherbibel och Einheitsübersetzung är det alltså enbart sammanhanget som indikerar progressivitet. Det gör imperfektiv aspekt mer otydlig.

I 3:8 uttrycks progressivitet med enkelt verb i Bibel 2000, Folkbibeln och Einheitsübersetzung och med en prepositionsfras i Einheitsübersetzung.

3:8 καὶ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καὶ ἀπὸ τῆς Ἰδουμαίας καὶ πέραν τοῦ Ἰορδάνου καὶ περὶ Τύρον καὶ Σιδῶνα πλῆθος πολὺ ἀκούοντες ὅσα ἐποίει ἦλθον πρὸς αὐτόν.

3:8 Jerusalem och Idumeen och från andra sidan Jordan och från trakten kring Tyros och Sidon kom människor i massor till honom när de hörde talas om allt han gjorde.

3:8 Jerusalem, Idumeen och från andra sidan Jordan och området runt Tyrus och Sidon kom folk till honom i stora skaror när de hörde talas om allt han gjorde.

3:8 und Jerusalem, aus Idumäa und von jenseits des Jordans und aus der Umgebung von Tyrus und Sidon kam eine große Menge zu ihm, da sie von seinen Taten hörten.

3:8 aus Jerusalem und Idumäa, aus dem Gebiet jenseits des Jordan und aus der Gegend von Tyrus und Sidon kamen Scharen von Menschen zu ihm, als sie hörten, was er tat.

Den progressiva tolkningen av grekiskans imperfekt styrks av att situationen, som kan betraktas som en bakgrundsbeskrivning, förklarar varför människorna kom till honom. Den här versen utgör ett exempel på ett tillfälle där målspråkens resurser för progressivitet hade kunnat användas: på svenska *allt han höll på att göra* eller *allt han var i färd med att göra*, på tyska *was er dabei war zu tun*. Ingen av översättningarna gör dock det.

Lutherbibels omskrivning med *von seinen Taten* 'om hans gärningar', förmedlar inte progressivitet. Satsen säger inte emot att handlingarna kan ha varit samtidiga, men det finns inte heller något som talar för det. Det är en mindre långsökt tolkning att läsa översättningen som att människorna hörde talas om de gärningar som skildrats i de tidigare avsnitten och kapitlen i texten.

Bibel 2000, Folkbibeln och Einheitsübersetzung använder enkelt verb och förmedlar med det progressivitet. Eftersom tyskan och svenskan har pluskvamperfekt för sådant som skett i relativ dåtid, hade icke-progressivitet realiserats med *allt han hade gjort/was er getan hatten*. Då hade vi förstått att gärningarna hade föregått att människorna hörde om dem. Men enkelt verb i preteritum öppnar istället för samtidighet, dvs. att Jesus "var i färd med att göra" när människorna hörde talas om det.¹⁴²

Vers 3:8 kan jämföras med 3:13 där pluskvamperfekt däremot används i två översättningarna.

¹⁴² Jfr Blensenius, "En pluraktionell progressivmarkör?", 179.

3:13 Καὶ ἀναβαίνει εἰς τὸ ὄρος καὶ προσκαλεῖται οὓς ἤθελεν αὐτός, καὶ ἀπῆλθον πρὸς αὐτόν.

3:13 Sedan gick han upp på berget och kallade till sig några som han hade utvalt, och de kom till honom.

3:13 Jesus gick sedan upp på berget och kallade till sig dem som han hade utvalt, och de kom till honom.

3:13 Und er ging auf einen Berg und rief zu sich, welche er wollte, und die gingen hin zu ihm.

3:13 Jesus stieg auf einen Berg und rief die zu sich, die er selbst wollte, und sie kamen zu ihm.

Bibel 2000 och Folkbibeln placerar med pluskvamperfekt utväljandet innan han kallar dem till sig. Det ger inte progressivitet utan perfektiv synvinkel. Dessutom innebär valet av verb, utvälja, att det uppstår viss redundans i den efterföljande versen i de svenska översättningarna, om de som åsyftas i vers 13 är de tolv som också utses i vers 14: ”Han utsåg tolv som skulle följa honom och som han skulle skicka ut att predika” (Bibel 2000). Mer troligt är att han i vers 13 kallar till sig fler människor än de tolv som han sedan utser till predikanter i vers 14.

Lutherbibel och Einheitsübersetzung använder istället *wollen* som översättning av *θέλω*, vilket inte skapar samma redundans. De använder också preteritum. Enligt resonemanget ovan om 3:8, där de två verben i preteritum innebär samtidighet och imperfektiv aspekt, borde den tolkningen vara möjlig här också. Men det fungerar inte, i alla fall inte enligt min språkkänsla. Jag menar att det till viss del beror på verbets lexikalitet. Med verbet utvälja, som används i Bibel 2000 och Folkbibeln skulle en motsvarande sats, *kallade till sig några/dem som han valde ut*, möjligen kunna förstås som att han valde samtidigt som han kallade dem till sig, ungefär ’dem han var i färd med att välja ut’. Men med *wollen* som i Lutherbibel och Einheitsübersetzung blir det än mer besvärligt. Jag menar att *wollen* här bör förstås som ett modalt hjälpverb med en underförstådd infinitiv, *welche/die er (selbst) wollte zu sich rufen*. Som självständigt verb kan det inte konstrueras på det här viset med ett akkusativobjekt som betecknar en person, **jemanden wollen*.¹⁴³ Jag kan inte förstå satsen på något annat sätt än att den i sin helhet ses ur perfektiv synvinkel.

I 1:13 finns tre imperfektformer och är ett exempel på när det som Fanning kallar ”simultan” imperfekt konstrueras av flera imperfekt i följd, vilket gör att situationerna som beskrivs uppfattas ske samtidigt med varandra.¹⁴⁴

1:13 καὶ ἦν ἐν τῇ ἐρήμῳ τεσσαράκοντα ἡμέρας πειραζόμενος ὑπὸ τοῦ σατανᾶ, καὶ ἦν μετὰ τῶν θηρίων, καὶ οἱ ἄγγελοι διηκόνουν αὐτῷ.

¹⁴³ Det kan konstrueras med en person som dativobjekt, *jemandem etwas wollen* (Duden Online, sökord ’wollen’ [läst 8 apr 2022]. Online: <https://www.duden.de/node/207572/revision/702032>).

¹⁴⁴ Fanning, *Verbal Aspect*, 244.

1:13 och han var i öknen fyrtio dagar och sattes på prov av Satan. Han levde bland de vilda djuren, och änglarna betjänade honom.

1:13 och han var i öknen under fyrtio dagar och frestades av Satan. Han levde bland de vilda djuren, och änglarna betjänade honom.

1:13 und er war in der Wüste vierzig Tage und wurde versucht von dem Satan und war bei den Tieren, und die Engel dienten ihm.

1:13 Jesus blieb vierzig Tage in der Wüste und wurde vom Satan in Versuchung geführt. Er lebte bei den wilden Tieren und die Engel dienten ihm.

Det första $\tilde{\eta}\nu$ kan tolkas som en perifrastisk konstruktion tillsammans med $\piειραζόμενος$ eller som ett enkelt verb. Porters definition av perifrastiska konstruktioner är att $\epsilonίμí$ och participet inte får skiljas åt med något annat än bestämningar till participet. I det här fallet går det dock inte att avgöra entydigt vad $\acute{ε}ν τῇ \acute{ε}ρήμω τεσσαράκοντα \acute{η}μέρας$ modifierar. Porter tar själv 1:13 som ett exempel på tvetydighet.¹⁴⁵ Fanning menar att det inte är en perifrastisk konstruktion. Han ser det mer rimligt att tolka att $\epsilonίμí$ i det här fallet uttrycker position och att participet är fristående.¹⁴⁶ Samtliga översättningar har gjort den tolkningen, vilket syns på att översättningarna använder två verb (jfr *och han sattes på prov av Satan i öknen i fyrtio dagar*, där den perifrastiska konstruktionen översatts till enkelt verb).

Den progressivitet som finns i grekiskans imperfekt framställs med enkla verb i översättningarna. Eftersom två av verben är tillstånd, *vara/sein/bleiben* och *leva/leben*, kan de inte kombineras med progressiva konstruktioner på svenska eller tyska, men har ändå imperfektiv aspekt. *Betjäna/dienen*, skulle kunna kombineras med progressivmarkörer (*änglarna höll på att betjäna honom*) men det används inte där heller. Men som oavgränsad process med enkelt verb finns ändå möjligheten till pågående handling och imperfektiv aspekt. Också i översättningarna förstås de olika situationerna som simultana och det bör därför ligga nära till hands att den imperfektiva aspekten gäller för samtliga situationer.

I 2:15 uttrycker $\sigmaυνανέκειντο$ progressivitet:

2:15 Καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἀμαρτωλοὶ $\sigmaυνανέκειντο$ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ. ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ.¹⁴⁷

2:15 När Jesus sedan låg till bords i hans hus var det många tullindrivare och syndare som låg till bords tillsammans med honom och hans lärjungar, för det var många som följde honom.

¹⁴⁵ Porter, *Idioms*, 46.

¹⁴⁶ Fanning, *Verbal Aspect*, 311.

¹⁴⁷ Versens andra del med $\tilde{\eta}\sigmaαν$ och $\acute{\eta}κολούθουν$ i imperfekt behandlas ovan i 5.3.

2:15 När Jesus sedan låg till bords i hans hus, var det många tullindrivare och syndare som låg till bords tillsammans med honom och hans lärjungar. Det var många som följde honom.

2:15 Und es begab sich, dass er zu Tisch saß in seinem Hause, da setzten sich viele Zöllner und Sünder zu Tisch mit Jesus und seinen Jüngern; denn es waren viele, und sie folgten ihm nach.

2:15 Und als Jesus in dessen Haus zu Tisch war, da waren viele Zöllner und Sünder zusammen mit ihm und seinen Jüngern zu Tisch; es waren nämlich viele, die ihm nachfolgten.

I översättningarna uttrycks däremot inte progressivitet. Temporala bisatser används ofta som typexempel på satser som kan tolkas progressivt. En något motsvarande mening som *När Jesus kom in åt tullindrivarna middag* hade rimligen tolkats som att tullindrivarna *höll på att äta* i den stund som Jesus kom dit. I 2:15 kompliceras det hela dock av att den temporala bisatsen inte syftar på en punkthändelse (som *kom in*) utan ett tillstånd. Det finns alltså inte ett specifikt utpekade tillfälle. Samtidigheten framgår visserligen av *tillsammans med/(zusammen) mit*. Det placerar händelserna parallellt med varandra, men uttrycker inte progressivitet.¹⁴⁸ Däremot ger situationstypen tillstånd ändå imperfektiv aspekt.

Översättningen i Lutherbibel blir dock intressant utifrån valet av verbet *setzen* 'sätta' vilket gör detta till en punkthändelse i jämförelse med de andra översättningarnas tillstånd med *sitta/sitzen*. Det gör den perfektiva aspekten tydligare, eftersom punkthändelser är perfektiva om de inte modifieras.

I 3:10 finns ytterligare ett exempel på progressivitet. Verbet i imperfekt ingår i en relativ bisats:

3:10 πολλοὺς γὰρ ἐθεράπευσεν, ὥστε ἐπιπίπτειν αὐτῷ ἵνα αὐτοῦ ἄψωνται ὅσοι εἶχον μάστιγας.

3:10 Han hade botat många, och nu kom alla som led av någon plåga och trängde sig på honom för att få röra vid honom.

3:10 för han botade så många att alla som led av någon plåga trängde sig in på för att få röra vid honom.

3:10 Denn er heilte viele, sodass sie über ihn herfielen, damit ihn anrührten alle, die geplagt waren.

3:10 Denn er heilte viele, sodass alle, die ein Leiden hatten, sich an ihn herandrängten, um ihn zu berühren.

Den relativa bisatsen är en bestämning av subjektet i den överordnade bisatsen: *alla*. Bisatsen är restriktiv och fyller funktionen att specificera och identifiera vad författaren refererar till.¹⁴⁹

¹⁴⁸ Jfr två andra parallella tillstånd, t.ex. *När jag bodde i Stockholm bodde han i Göteborg*.

¹⁴⁹ SAG, vol. 4, 499–500; Jfr med de icke-restriktiva bisatserna i 2:4 (se 5.3). De relativsatserna (*bädden som den lame låg på* (SFB), *das Bett [...] auf dem der Gelähmte lag* (Luther)) är icke-restriktiva. De förmedlar

Översättningarna använder relativsatser med enkla preteritumformer. Situationen i översättningarna är tillstånd och uttrycker alltså imperfektiv aspekt. Det är samtidigt svårt att tolka situationen på något annat sätt än att människornas lidande var pågående i just denna stund.

Även 3:4 tolkar jag som ett fall av progressivitet:

3:4 καὶ λέγει αὐτοῖς· ἔξεστιν τοῖς σάββασις ἀγαθὸν ποιῆσαι ἢ κακοποιῆσαι, ψυχὴν σῶσαι ἢ ἀποκτεῖναι; οἱ δὲ ἐσιώπων.

3:4 Sedan frågade han dem: ”Vad är tillåtet på sabbaten, att göra gott eller att göra ont, att rädda liv eller att döda?” De teg.

3:4 Sedan frågade han dem: ”Är det tillåtet att göra gott på sabbaten eller att göra ont? Att rädda liv eller att döda?” Men de teg.

3: 4 Und er sprach zu ihnen: Was ist am Sabbat erlaubt: Gutes tun oder Böses tun, Leben retten oder töten? Sie aber schwiegen still.

3:4 Und zu den anderen sagte er: Was ist am Sabbat erlaubt - Gutes zu tun oder Böses, ein Leben zu retten oder es zu vernichten? Sie aber schwiegen.

Det är inte troligt att situationen ska tolkas ingressivt, eftersom fariséerna inte har talat tidigare i avsnittet heller, utan bara iakttagit Jesus. Det är också en så specifik situation som beskrivs att det är mer sannolikt att det rör sig om personernas tiggande i stunden än att det skulle vara någon form av upprepning eller vana. Så jag tolkar den imperfektiva aspekten som att den betonar tiggandet som pågående. Det är svårt att bestämma situationstyp för *tiga/schweigen*. Eftersom dess betydelse primärt är att ingenting sker, ’de svarade inte’, kan det kategoriseras som tillstånd; det är inte dynamiskt utan saknar återkommande delar. På samma sätt skulle *de var tysta* kategoriseras som ett tillstånd. Samtidigt vill jag mena att det ändå finns en dimension av aktivt handlande, som gör att det ”att tiga” skiljer sig från det ”att vara tyst”. Henriksson menar att en komponent som gör att vissa tillstånd inte helt följer definitionen för typiska tillstånd är agens. *Att ligga* är typiskt ett tillstånd, men det är skillnad på *Örebro ligger i Sverige* och *Mannen ligger i sängen*. När en person är subjekt i satsen finns en dimension av agens, som bidrar till att en dynamisk tolkning av situationen är möjlig. Jag påtalade i analysen av 2:6, i 5.2 ovan, att tillstånd kan vara s.k. sekundärt dynamiska, och jag menar att det är fallet med *tiga/schweigen* här.¹⁵⁰ Om situationstypen gränsar till oavgränsad process är inte heller tillståndets imperfektiva aspekt självklar.

ytterligare information, men det skulle egentligen räcka med *bädden* respektive *das Bett* för att läsaren skulle förstå vad det handlar om.

¹⁵⁰ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 47–48.

Ett möjligt alternativ för att tydliggöra imperfektiv aspekt är i det här fallet en konstruktion med till exempel *fortsätta*. Pseudosamordnat *De fortsatte och teg* har talspråklig karaktär, men *De fortsatte att tga* skulle fungera stilistiskt.¹⁵¹ På tyska är en motsvarighet *Sie schwiegen weiter*. Svensk pseudokonstruktion, *de satt och teg*, skulle också fungera grammatiskt. På tyska skulle möjligen *am Schweigen* fungera grammatiskt, men inte stilistiskt.¹⁵²

I vers 2:2 finns ett sägeverb, som jag väljer att analysera här för att visa att sägeverb i vissa fall låter sig analyseras på samma sätt som andra verb.

2:2 καὶ συνήχθησαν πολλοὶ, ὥστε μηκέτι χωρεῖν μηδὲ τὰ πρὸς τὴν θύραν, καὶ ἐλάλει αὐτοῖς τὸν λόγον.

2:2 Det samlades så mycket folk att inte ens platsen utanför dörren räckte till längre, och han förkunnade ordet för dem.

2:2 samlades så många att de inte längre fick plats ens utanför dörren. Och han förkunnade ordet för dem.

2:2 Und es versammelten sich viele, sodass sie nicht Raum hatten, auch nicht draußen vor der Tür; und er sagte ihnen das Wort.

2:2 Und es versammelten sich so viele Menschen, dass nicht einmal mehr vor der Tür Platz war; und er verkündete ihnen das Wort.

Här följs inte sägeverbet av vare sig direkt eller indirekt tal utan av akkusativobjektet *τὸν λόγον*. Det ger verbet en något annan funktion. När det föregår framför allt direkt, men också indirekt tal, ligger fokus på innehållet i uttalandet, och sägeverbet ska främst introducera yttrandet. Men i det här fallet, där inget direkt eller indirekt tal följer, får verbet en mer framskjuten funktion. Det primära innehållet här är inte *vad* som sägs utan *att* Jesus talar, vilket jag också tolkar utifrån valet av *förkunna/verkünden* i Bibel 2000, Folkbibeln och Einheitsübersetzung. Imperfekten visar att författaren valt att skildra Jesus förkunnande ur ett inifrånperspektiv. Översättningar som *han var i färd med att förkunna ordet för dem* eller *er war dabei, ihnen das Wort zu verkünden* hade fungerat väl. Översättningarna är dock gjorda med enkla verb, vilket i första hand ger en perfektiv tolkning. Progressivitet hade också kunnat uppnås med en annan konjunktion än *och/und*, till exempel *medan han förkunnade ordet för dem/während er ihnen das Wort verkündete*. Imperfektiv tolkning förstärks dock i Bibel 2000, Folkbibeln och Einheitsübersetzung genom att den följande versen inleds med *då/da*. Tidsadverbialiet bör

¹⁵¹ SAG, vol. 4, 906–907.

¹⁵² Jfr Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 106; Vid en internetsökning hittar jag enbart några få förekomster av *ist am Schweigen*. Samtliga tycks höra till informellt språk.

förstås med betydelsen 'när Jesus predikade'. Lutherbibels *und* pekar inte på samma sätt ut en tidpunkt, utan indikerar istället att händelserna följde på varandra.

I 1:22 finns två imperfektformer, ett enkelt verb och en participkonstruktion med presensparticip.

1:22 καὶ ἐξέπλησσαντο ἐπὶ τῇ διδασκῆ αὐτοῦ· ἦν γὰρ διδάσκων αὐτοὺς ὡς ἐξουσίαν ἔχων καὶ οὐχ ὡς οἱ γραμματεῖς.

1:22 Alla överväldigades av hans undervisning, för han undervisade med makt och inte som de skriftlärda.

1:22 Folk blev överväldigade av hans lära, för han undervisade dem med auktoritet och inte som de skriftlärda.

1:22 Und sie entsetzten sich über seine Lehre; denn er lehrte sie mit Vollmacht und nicht wie die Schriftgelehrten.

1:22 Und die Menschen waren voll Staunen über seine Lehre; denn er lehrte sie wie einer, der Vollmacht hat, nicht wie die Schriftgelehrten.

Ingen av imperfektformerna är helt självklar att tolka. Den första imperfekten, ἐξέπλησσαντο, kan tolkas som progressiv eller ingressiv. Om författaren här valt imperfekt för att tydliggöra 1) det pågående eller 2) inledningen/övergången till överväldigande går inte att läsa ut.

Översättningarna skiljer sig något åt. Tydligast att tolka är Einheitsübersetzung, där konstruktionen med *sein* ger att situationen är ett tillstånd, vilket innebär imperfektiv aspekt. Också Lutherbibel och Bibel 2000 torde tolkas så. Men den perifrastiska passiven med *bli* i Folkbibeln öppnar för övergång snarare än tillstånd. *Bli*-passiv sätter fokus på början av situationen och fokuserar början av situationen.¹⁵³ Passiven med *bli* i Folkbibeln får alltså starkare ingressiv betydelse än *s*-passiven i Bibel 2000, som istället är oavgränsad och pågående.¹⁵⁴

Den perifrastiska konstruktionen ἦν διδάσκων kan också den tolkas som progressiv, men skulle också kunna ha en allmän eller iterativ betydelse, som en generell utsaga om att hans undervisning skilde sig från de skriftlärdas.¹⁵⁵ Med den tolkningen passar versens andra del väl in under 5.3, som en bakgrundsbeskrivning och förklaring till att människorna blev överväldigade. Men objektet αὐτοὺς i källtexten talar för att det handlar om den specifika situationen. αὐτοὺς bör syfta på de personer som är subjekt till ἐξέπλησσαντο, vilket i sin tur borde vara de människor som befinner sig i synagogan när Jesus kommer dit (i vers 21). I Folkbibeln, Lutherbibel och Einheitsübersetzung finns objektet, *dem/sie*, vilket också där

¹⁵³ SAG, vol. 4, 391–392.

¹⁵⁴ SAG, vol. 4, 381.

¹⁵⁵ Fanning, *Verbal Aspect*, 315.

förstärker att det handlar om en specifik situation. I Bibel 2000 saknas objektet, vilket gör situationen mer tvetydig.

5.5 Ingressiva situationer

I 3:6 finns exempel på en ingressiv situation. I verserna som föregår 3:6 har fariséerna haft Jesus under uppsikt för att se om han botar på sabbaten. Det gör han, och av sammanhanget att döma blir det en avgörande händelse som får dem att sätta igång en rörelse mot honom.

3:6 Καὶ ἐξεληθόντες οἱ Φαρισαῖοι εὐθὺς μετὰ τῶν Ἡρωδιανῶν συμβούλιον ἐδίδουν κατ' αὐτοῦ ὅπως αὐτὸν ἀπολέσωσιν.

3:6 Men fariseerna gick bort och började genast överlägga med Herodes anhängare om hur de skulle röja Jesus ur vägen.

3:6 Men fariseerna gick ut och började genast göra upp planer med herodianerna för att döda honom.

3:6 Und die Pharisäer gingen hinaus und hielten alsbald Rat über ihn mit den Anhängern des Herodes, dass sie ihn umbrächten.

3:6 Da gingen die Pharisäer hinaus und fassten zusammen mit den Anhängern des Herodes den Beschluss, Jesus umzubringen.

I Bibel 2000 och Folkbibeln görs den ingressiva tolkningen av grekiskan explicit och inledningen fokuseras med *började*. Det innebär dock inte att imperfektiviteten överförs i översättningen. Med *börja* modifieras situationstypen till en punkthändelse, som utan någon indikation på imperfektiv synvinkel leder till perfektiv aspekt.

I Lutherbibel kan ingressivitet möjligen utläsas av situationen, där det framkommer av kontexten att de olika situationerna följer efter varandra: Jesus helar mannens hand (i vers 5), fariséerna går bort/ut och sedan följer att *συμβούλιον ἐδίδουν*, att ett rådslag påbörjas. Utifrån det kan man hävda att översättningen indirekt skildrar en ingressiv situation. Det är dock en tolkning som tar den grekiska källtexten i beaktning. Om översättningen läses helt fristående uppfattar jag inte något särskilt fokus på aktionens inledning. Att fariséerna håller rådslag är ytterligare en händelse som sker efter en annan och som betraktas på samma sätt. Jag håller det för mer sannolikt att en läsare av översättningen, som inte känner till källtexten, skulle tolka 3:6 i Lutherbibel som perfektiv aspekt.

Einheitsübersetzung gör en tolkning och översättning som skiljer sig från de övriga tre. För det första finns lexikala aspektuella skillnader i det att Bibel 2000, Folkbibeln och Lutherbibel alla har verbfraser som innebär oavgränsade processer: *överlägga*, *göra upp planer*

och *Rat halten*. *Fassten den Beschluss* i Einheitsübersetzung är däremot en punkthändelse. För det andra finns inget som direkt indikerar påbörjande. Kontexten kan visserligen tolkas som ovan, att handlingen ofrånkomligen påbörjas eftersom den inte kan ha skett samtidigt som tidigare situationer. Men det är inte förenligt med verbfrasens lexikalitet; det förefaller i alla för mig ogrammatiskt att *’börja fatta beslutet* (jfr *’börja vinna loppet*). Politiskt beslutsfattande är visserligen ofta en (lång) process, och skulle därför kunna ses som något oavgränsat, men jag menar att den tolkningen skulle behöva göras explicit, eftersom bestämd form, *den Beschluss*, mest naturligt innebär punkthändelse. Även om fokus på situationens början kan tolkas in i Lutherbibels översättning, menar jag att det knappast är möjligt för Einheitsübersetzung. Den här satsen tycks istället vara ett exempel på att teliska situationer i preteritum oftast innebär perfektiv aspekt.¹⁵⁶

Ett liknande exempel på när imperfekt används om en ingressiv situation finns i 1:31, när Jesus botar Simons svärmor från feber:

1:31 καὶ προσελθὼν ἤγειρεν αὐτὴν κρατήσας τῆς χειρός· καὶ ἀφῆκεν αὐτὴν ὁ πυρετός, καὶ δηκόνει αὐτοῖς.

1:31 Han gick fram till henne, tog hennes hand och reste henne upp. Och febern lämnade henne, och hon passade upp dem.

1:31 Då gick han fram, tog hennes hand och reste henne upp. Febern släppte, och hon betjänade dem.

1:31 Und er trat zu ihr, ergriff sie bei der Hand und richtete sie auf; und das Fieber verließ sie, und sie diente ihnen.

1:31 und er ging zu ihr, fasste sie an der Hand und richtete sie auf. Da wich das Fieber von ihr und sie diente ihnen.

Kombinationen av grekiskans verb i imperfekt, situationstypen (oavgränsad process) och kontexten gör att situationen kan betraktas som ingressiv. Eftersom vi vet att hon varit sängliggande kan vi sluta oss till att hon inte har betjänat dem tidigare, alltså är det en handling som påbörjas.¹⁵⁷ 1:31 blir därmed ett tydligt exempel på kontextens betydelse för tolkningen av grekiskans aspekt.

Men i översättningarna saknas imperfektiv verbform hos verbet; situationstypen (oavgränsad process) och kontexten är dock de samma. Frågan blir då om dessa två komponenter är tillräckliga för att den ingressiva betydelsen ska överföras till översättningarna.

¹⁵⁶ Blensenius, ”En pluraktionell progressivmarkör?”, 179.

¹⁵⁷ Jfr Decker, *Temporal Deixis*, 27. Deckers redogörelse förvirras av att han talar om situationen i 1:31 som iterativ utifrån en annan terminologi. Men Decker klargör för Naselli (”A Brief Introduction”, 25–26, not 25) att han menar att situationen är ingressiv.

I den grekiska texten föregås imperfekten av fyra verb i aorist. Imperfekten är alltså tydligt kontrasterande mot aorist som standardtempus. I översättningarna finns dock ingenting som språkligt skiljer ut den sista aktionen från de föregående. Det ligger därför närmast till hands att tolka alla fem aktionerna (han gick fram, tog hennes hand, reste henne upp, febern släppte, hon betjänade) på samma sätt, och då ur perfektiv synvinkel.

För att fokusera påbörjandet skulle det krävas ett fasalt verb, som *börja/beginnen*. Det skulle dels betona ingressiviteten från källtexten, dels skilja ut att tjänandet betraktas på ett annat sätt än de övriga aktionerna. Om 1:31 i källtexten är ett exempel på kontextens betydelse för tolkningen, blir 1:31 i översättningarna snarast ett exempel på att kontexten inte alltid är tillräcklig. Även utifrån översättningarna kan vi förstå att tjänandet måste ha påbörjats, men det innebär inte imperfektiv aspekt. Snarare tvärtom, eftersom *börja/beginnen* hade modifierat situationstypen till perfektiv.

Också i 1:35 (se bilaga 1) finns ytterligare en ingressiv situation av samma typ. Där kan man av kontexten tolka att eftersom vi följer Jesus under färden till en enslig plats är bedjandet något som inleds när han väl är där.¹⁵⁸ Men på samma sätt som i verserna som diskuterats ovan är den ingressiva tolkningen av den grekiska texten rimlig utifrån kontexten, men kontexten ger inte imperfektiv aspekt eller ingressivitet i översättningarna. Detta är också fallet i 1:21 (bilaga 1).

Sammanfattningsvis tycks alltså ingressivitet utgöra en skillnad mellan grekiska och svenska respektive tyska. Bara i 3:6 använder Bibel 2000 och Folkbibeln *började* för att direkt fokusera inledningen av situationen. Det överför betydelsen av inledning, men resulterar i perfektiv aspekt när den oavgränsade processen modifieras till en punkthändelse. I de övriga fallen menar jag att perfektiv tolkning av situationerna är troligare för samtliga översättningar. I samtliga fall kan man av kontexten utläsa att aktionerna påbörjas, eftersom de sker först efter en eller flera tidigare aktioner. Däremot framkommer inte det explicita fokus på inledningsskeendet som imperfektiv synvinkel skulle innebära. Aktionerna som i källtexten urskiljs genom sin imperfektform sällar sig i översättningarna till serien av verb i preteritum som ses under perfektiv aspekt.

5.6 Iterativa situationer

Det vanligaste sättet som iterativitet uttrycks i översättningarna är med subjekt i plural. Exempelvis Markus 1:5:

¹⁵⁸ Fanning, *Verbal Aspect*, 252–253.

1:5 καὶ ἐξεπορεύετο πρὸς αὐτὸν πᾶσα ἡ Ἰουδαία χώρα καὶ οἱ Ἱεροσολυμεῖται πάντες, καὶ ἐβαπτίζοντο ὑπ' αὐτοῦ ἐν τῷ Ἰορδάνῃ ποταμῷ ἐξομολογούμενοι τὰς ἁμαρτίας αὐτῶν.

1:5 Och hela Judeen och alla i Jerusalem kom dit ut till honom, och de bekände sina synder och döptes av honom i Jordan.

1:5 Hela Judeens land och Jerusalems alla invånare kom ut till honom, och de bekände sina synder och döptes av honom i floden Jordan.

1:5 Und es ging zu ihm hinaus das ganze judäische Land und alle Leute von Jerusalem und ließen sich von ihm taufen im Jordan und bekannten ihre Sünden.

1:5 Ganz Judäa und alle Einwohner Jerusalems zogen zu ihm hinaus; sie bekannten ihre Sünden und ließen sich im Jordan von ihm taufen.

Hade det här varit fråga om en person som kom till Johannes och döptes hade det tolkats som två punkthändelser med perfektiv synvinkel (jfr Jesus dop i 1:9). Men med subjektet ”hela Judeen och alla i Jerusalem” är situationen mer rimlig att tolka som iterativ. Alla dessa människor kom inte sannolikt samtidigt utan en efter en.¹⁵⁹

Pluralt subjekt är inte alltid fråga om grammatisk plural. I Markus 1:32 med subjektet *man* i singular i tre av översättningarna uppnås samma effekt ändå.

1:32 Ὁψίας δὲ γενομένης, ὅτε ἔδυν ὁ ἥλιος, ἔφερον πρὸς αὐτὸν πάντας τοὺς κακῶς ἔχοντας καὶ τοὺς δαιμονιζομένους·

1:32 På kvällen, efter solnedgången, kom man till honom med alla sjuka och besatta.

1:32 På kvällen, när solen hade gått ner, kom man till honom med alla som var sjuka och besatta.

1:32 Am Abend aber, da die Sonne untergegangen war, brachten sie zu ihm alle Kranken und Besessenen.

1:32 Am Abend, als die Sonne untergegangen war, brachte man alle Kranken und Besessenen zu Jesus.

Man är ett kvantitativt generaliserande pronomen, som kan användas med vag personreferens, dvs. om ett odefinierat subjekt. Grammatiskt är det huvudord i nominalfraser i singular, men dess betydelse kan vara plural.¹⁶⁰ Källtexten saknar subjekt, men eftersom svenskan och tyskan har subjektstvång, måste ett subjekt tillfogas i översättningen. I Lutherbibel har man valt att utifrån verbets böjning i tredje person plural använda *sie*, ’de’, som subjekt. De övriga översättningarna har istället tagit fasta på att subjektet inte är definierat, och valt ett generaliserande pronomen.

¹⁵⁹ Jfr Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 84.

¹⁶⁰ SAG vol. 2, 393–395.

Jag vill också hävda att adverbialen ”med alla sjuka och besatta” (Bibel 2000), ”med alla som var sjuka och besatta” (Folkbibeln) respektive prepositionsobjektet ”alle Kranken und Besessenen” (Lutherbibel, Einheitsübersetzung) bidrar till tolkningen av *man* som ett i praktiken pluralt subjekt och därmed till tolkningen av satsen som iterativ. SAG menar att också *folk*, när det används på motsvarande sätt som *man*, kan betraktas som ett generaliserande pronomen.¹⁶¹ På så sätt uppnås iteration i 1:45 (se bilaga 1).

I 2:13 har det första verbet i imperfekt också pluralt subjekt:

2:13 Καὶ ἐξῆλθεν πάλιν παρὰ τὴν θάλασσαν· καὶ πᾶς ὁ ὄχλος ἤρχετο πρὸς αὐτόν, καὶ ἐδίδασκεν αὐτούς.

2:13 Och han gick längs sjön igen. Alla människor kom till honom, och han undervisade dem.

2:13 Än en gång gick Jesus längs sjön. Allt folket kom till honom, och han undervisade dem.

2:13 Und er ging wieder hinaus an das Meer; und alles Volk kam zu ihm, und er lehrte sie.

2:13 Jesus ging wieder hinaus an den See. Da kamen Scharen von Menschen zu ihm und er lehrte sie.

Men i versens sista sats har *ἐδίδασκεν* inte pluralt subjekt. Det är Jesus som undervisar och folket är objekt. Men om *ὁ ὄχλος ἤρχετο* tolkas iterativt bör *ἐδίδασκεν* tolkas i enlighet med det. Om folket inte kom alla samtidigt, utan som ett upprepat skeende, följer rimligen också undervisandet det mönstret. Det plurala objektet kan här tillsammans med kontexten vara en del av att iteration uppnås. Vers 1:7, som jag analyserade i 5.1 och utgör ytterligare ett exempel på hur händelseförloppet och kontexten kan bidra till iterativitet.

I 3:11 finns tre verb i imperfekt som alla indikerar iteration.

3:11 καὶ τὰ πνεύματα τὰ ἀκάθαρτα, ὅταν αὐτὸν ἐθεώρουν, προσέπιπτον αὐτῷ καὶ ἔκραζον λέγοντες ὅτι σὺ εἶ ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ.

3:11 Och när de orena andarna såg honom föll de ner för honom och ropade: ”Du är Guds son.”

3:11 När de orena andarna såg honom, kastade de sig ner för honom och ropade: ”Du är Guds Son!”

3:11 Und wenn ihn die unreinen Geister sahen, fielen sie vor ihm nieder und schrien: Du bist Gottes Sohn!

3:11 Wenn die von unreinen Geistern Besessenen ihn sahen, fielen sie vor ihm nieder und schrien: Du bist der Sohn Gottes!

¹⁶¹ SAG vol. 2, 393.

Iterationen är konstruerad av *āv* tillsammans med verb i imperfekt, vilket ger konjunktionen betydelsen 'så ofta som'.¹⁶² I Bibel 2000 och Folkbibeln finns dock tvetydighet eftersom svenskans *när* kan tolkas både som 'så ofta som' och som 'då [vid det specifika tillfället]'. Det är inte självklart av de svenska översättningarna att texten inte refererar till ett särskilt tillfälle (som i 3:9 specificerats med att han bett lärjungarna ha en båt redo). Tyskans temporala bisatsinledare *wenn* är, till skillnad från *när*, inte tvetydigt utan betecknar i kombination med dåtidstempus upprepad handling.¹⁶³ Lutherbibel och Einheitsübersetzung har alltså överfört iterationen till översättningen, men i Bibel 2000 och Folkbibeln är det inte lika tydligt. Å ena sidan går det att hävda att *när* här ska tolkas iterativt, å andra sidan kan det lika gärna vara fråga om en enstaka händelse i perfektiv aspekt. Iterationen skulle kunna tydliggöras i översättningarna. *Så ofta som* eller *närhelst* har kanske en något ålderdomlig klang och skulle därför inte fungera väl av stilistiska skäl, men en möjlighet vore *varje gång (som)*.

I textens nästa vers, 3:12, finns ännu en imperfekt, som också den uttrycker iteration.

3:12 καὶ πολλὰ ἐπετίμα αὐτοῖς ἵνα μὴ αὐτὸν φανερὸν ποιήσωσιν.

3:12 Men han förbjöd dem strängt att avslöja vem han var.

3:12 Men han förbjöd dem strängt att avslöja vem han var.

3:12 Und er bedrohte sie hart, dass sie ihn nicht offenbar machten.

3:12 Er aber gebote ihnen, dass sie ihn nicht bekannt machen sollten.

Här finns visserligen inget *ὅταν* som påtalar iteration, men versen bör läsas och tolkas tillsammans med den föregående. Det gäller även analysen av översättningarna. I Lutherbibel och Einheitsübersetzung är den rimliga läsningen att iterationen som explicitgjorts i 3:11 gäller också i 3:12. För Bibel 2000 och Folkbibeln kvarstår tvetydigheten.

I vers 1:34 finns en situation som mycket liknar den i 3:12. Verbets betydelse är den samma, 'förbjuda' eller 'inte tillåta', och det står också i imperfekt.

1:34 καὶ ἐθεράπευσεν πολλοὺς κακῶς ἔχοντας ποικίλαις νόσοις καὶ δαιμόνια πολλὰ ἐξέβαλεν καὶ οὐκ ἤφιεν λαλεῖν τὰ δαιμόνια, ὅτι ἤδεισαν αὐτόν.

1:34 Och han botade många som led av olika sjukdomar och drev ut många demoner, och han förbjöd demonerna att tala, eftersom de visste vem han var.

1:34 Han botade många som led av olika sjukdomar och drev ut många onda andar. Men han tillät dem inte att tala, eftersom de visste vem han var.

¹⁶² Blomqvist och Jastrup, *Grekisk grammatik: graesk grammatik*, § 293:3.

¹⁶³ Hentschel och Weydt, *Handbuch der deutschen Grammatik*, 293.

1:34 Und er heilte viele, die an mancherlei Krankheiten litten, und trieb viele Dämonen aus und ließ die Dämonen nicht reden; denn sie kannten ihn.

1:34 und er heilte viele, die an allen möglichen Krankheiten litten, und trieb viele Dämonen aus. Und er verbot den Dämonen zu sagen, dass sie wussten, wer er war.

Också här menar jag att det är fråga om iteration även i översättningarna. Precis som i 2:13 ovan har situationen introducerats med subjekt i plural, vilket uttryckt iteration, så läsaren har redan med sig att människorna inte var där alla samtidigt utan i omgångar. Även *θεραπεύω* och *ἐκβάλλω* hade rimligtvis kunnat stå i imperfekt, eftersom de på samma sätt tycks beskriva upprepade handlingar. Versen kan stå som ett exempel på att aspekt inte primärt är en fråga om situationer som sådana utan om ur vilken synvinkel författaren valt att skildra dem. De olika verbformerna här behöver inte betyda en faktisk skillnad mellan situationerna, utan bara en skillnad i hur författaren velat framställa dem.

Det är inte ovanligt med viss tvetydighet i fråga om progressivitet och iteration.¹⁶⁴ Ett exempel på detta är 2:18:

2:18 Καὶ ἦσαν οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ Φαρισαῖοι νηστεύοντες.¹⁶⁵ καὶ ἔρχονται καὶ λέγουσιν αὐτῷ· διὰ τί οἱ μαθηταὶ Ἰωάννου καὶ οἱ μαθηταὶ τῶν Φαρισαίων νηστεύουσιν, οἱ δὲ σοὶ μαθηταὶ οὐ νηστεύουσιν;

2:18 Johannes lärjungar och fariseerna fastade. Då kom några och frågade honom: ”Varför fastar Johannes lärjungar och fariseernas, men inte dina lärjungar?”

2:18 Johannes lärjungar och fariseerna fastade. Då kom några och frågade Jesus: ”Varför fastar Johannes lärjungar och fariseernas lärjungar, men inte dina lärjungar?”

2:18 Und die Jünger des Johannes und die Pharisäer fasteten viel. Und es kamen etliche, die sprachen zu ihm: Warum fasten die Jünger des Johannes und die Jünger der Pharisäer, aber deine Jünger fasten nicht?

2:18 Da die Jünger des Johannes und die Pharisäer zu fasten pflegten, kamen Leute zu Jesus und sagten: Warum fasten deine Jünger nicht, während¹⁶⁶ die Jünger des Johannes und die Jünger der Pharisäer fasten?

Lutherbibel och Einheitsöversetzung har tydligt tolkat det som en iterativ situation och gjort det explicit i översättningen. I Einheitsöversetzung lyfts vanan fram, *zu fasten pflegten* ’brukade

¹⁶⁴ Fanning, *Verbal Aspect*, 207, 246.

¹⁶⁵ Enligt Porters definition av perifrastiska konstruktioner (att subjektet inte kan vara placerat mellan hjälpverb och particip) är detta inte en perifrastisk konstruktion. Alla översättningarna har dock behandlat det som en sådan, och därför gör också jag det.

¹⁶⁶ Inte i betydelsen ’samtidighet’ utan ’motsatsförhållande’.

fasta', och i Lutherbibel gör adverbialen i *fasteten viel* 'fastade mycket' att satsen tolkas iterativt.¹⁶⁷

I Bibel 2000 och Folkbibeln är satsen som sådan tvetydig och kan tolkas såväl iterativt som progressivt. Ett enkelt verb kan på både svenska och tyska användas om både iterativa och progressiva situationer.¹⁶⁸ Men om vi ser till hela versen ger *då*, som inleder den följande satsen, en progressiv tolkning. *Då* måste här syfta på "när Johannes och fariséernas lärjungar fastade", och då blir det mer rimligt att se fastandet som progressivt.¹⁶⁹

Skillnaderna mellan de olika översättningarna är här filologisk. Det är möjligt att på svenska uttrycka precis det som Lutherbibel och Einheitsübersetzung valt att göra, liksom att på tyska använda enkelt verb som i Bibel 2000 och Folkbibeln. Samtliga översättningar har gjort ett val mellan progressivitet och iteration. Det hade dock kunnat undvikas eftersom enkelt verb kan uttrycka både och.¹⁷⁰

Detta är ett exempel på när svenskans och tyskans resurser för progressivitet hade kunnat användas. *Lärjungarna höll på att fasta* respektive *Die Jünger des Johannes und die Pharisäer war am Fasten/beim Fasten/dabei zu fasten*. Men exemplet visar också att dessa konstruktioner inte är de enda sätten att uttrycka progressivitet. Den framkommer ändå, och stilistiskt föredrar jag i det här fallet Bibel 2000 och Folkbibelns lösning framför *hålla på att*.

¹⁶⁷ Det är möjligt att tolka översättningen i Lutherbibel som progressiv och då mena att *viel* är en bestämning av på vilket sätt det pågående fastandet skedde, med den ungefärliga betydelsen 'från mycket' eller 'intensivt'. Jag menar dock att det är en mer långsökt tolkning än att *viel* här primärt har betydelsen 'ofta'.

¹⁶⁸ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 148.

¹⁶⁹ I varken Lutherbibel eller Einheitsübersetzung finns ett motsvarande adverbial. Lutherbibel använder ett neutralt *und* 'och' som egentligen inte binder samman de två händelserna. Einheitsübersetzung tillför kausalitet genom att *da* 'eftersom' gör att frågan är en följd av fastandet. Kausaliteten får anses underförstådd i såväl den grekiska källtexten som de andra översättningarna. Det är knappast en ren tillfällighet att den här frågan ställs i samband med fastan, men det är inte explicit uttryckt i källtexten eller i någon av de andra översättningarna.

¹⁷⁰ Tvetydigheten i fråga om progressivitet eller iteration finns också för *νηστεύουσιν* i frågan till Jesus. Frågan kan avse antingen varför de fastar i talögonblicket eller varför de har för vana att fasta. Presens innebär, liksom imperfekt, imperfektiv aspekt, men progressivitet eller iteration är tvetydigt.

6 Diskussion

I detta avslutande kapitel återvänder jag till studiens syfte och frågeställningar och sammanfattar och diskuterar min analys i relation till dem. Jag börjar med att kortfattat besvara mina två analysfrågor, för att sedan föra ett längre resonemang som svar på den övergripande frågeställningen.

6.1 Vilket semantiskt innehåll har grekiskans imperfekt?

Detta är en fråga som i detta sammanhang och format inte låter sig enkelt besvaras på en generell nivå. Forskningen om aspekt pågår och teorierna är många. Jag har i analysen utgått från semantiskt innehåll på två nivåer. Den primära är imperfekts imperfektiva aspekt. I materialet har jag funnit exempel detta, i underkategorierna progressivitet, ingressivitet och iteration. Den sekundära nivån av imperfekts betydelse är tempus funktion i satsen och narrativet, dvs. att i imperfekts fall placera skeenden i berättelsens bakgrund. Här har jag funnit exempel på att framför allt verbet *εἶμι*, vars aspektualitet är vag, används för att introducera personer i narrativet och på hur imperfekt används för att ge information som inte är nödvändig för narrativet, men som förtydligar eller förklarar något för läsaren.¹⁷¹

6.2 Vilka språkliga resurser används för att realisera detta semantiska innehåll i översättningarna till svenska och tyska?

I det undersökta materialet finns exempel på flertalet resurser för imperfektiv aspekt i svenska och tyska: verbets lexikala aspekt, tempusval och påverkan av subjekt och objekt. Situationstypen och kontext spelar ofta stor roll för tolkningen. Studien visar att aspektanalys i svenska och tyska är mer komplext än i grekiska. I grekiskan samspelar visserligen verbets tempus med andra faktorer som också indikerar aspekt, men tempus är en betydande del. Tempus är otvetydigt och kan ge ett enkelt svar utan djupare analys. I tyska och svenska är det sällan så tydligt eftersom språken saknar någon sådan entydig indikation på aspekt.

För den grekiska imperfektens andra funktion, att förhålla olika delar av narrativet till varandra, finns inte lika tydliga språkliga resurser. I några fall framkommer bakgrundsplacering med icke-restriktiva bisatser: ”das Bett [...], auf dem der Gelähmte lag (2:4), och i något fall

¹⁷¹ Jag har i studien bortsett från imperfekts eventuella dåtidsreferens. Diskussionen om tempus och tid i grekiskan är komplicerad, och för den här studien anser jag det vara mindre relevant eftersom svenskans och tyskans konventioner för narrativ ändå ger dåtidstempus och preteritum.

kan en inledande konjunktion eller ett satsadverbial ge satsen karaktären av förklaring: ”för de var fiskare”, ”sie waren nämlich Fischer” (1:16). Men på ett generellt plan saknar svenska och tyska motsvarande resurser, vilket diskuteras mer nedan.

6.3 I vilken utsträckning överförs det semantiska innehållet hos grekiskans imperfekt i två svenska respektive två tyska översättningar av Markusevangeliet 1–3?

Fanning beskriver hur grekiskans tempus har en såväl primär som sekundär funktion. Min analys har delvis varit strukturerad efter detta, och så också denna avslutande del. Kapitel 5.2 och 5.3 fokuserade främst på den sekundära funktionen och de tre följande kapitlen på den primära. Som tidigare påpekats är funktionerna inte varandra uteslutande utan parallella, skillnaden ligger i var jag har lagt mitt fokus i analysen. Jag låter sägeverben stå utanför den här sammanfattningen eftersom oklarheten är stor kring deras aspektuella betydelse. Analysen i 5.1 kan betraktas som en kartläggning, men jag väljer att inte dra några övergripande slutsatser utifrån den.

6.3.1. Den primära funktionen – imperfektiv aspekt

Progressivitet överförs i viss utsträckning. I materialet finns inga förekomster av progressivmarkörer utan enbart enkla verb, och i flera fall är progressivitet eller inte en tolkningsfråga. Henriksson menar att det enkla verbet, som kan tolkas imperfektivt, kan behöva ”progressive Stütze”, alltså att något annat i satsen också bidrar till progressiv tolkning.¹⁷²

Ingressivitet framstår som ett fenomen där skillnaderna mellan å ena sidan grekiska och å andra sidan svenska och tyska blir särskilt tydlig. I grekiskan ger imperfektform på verbet imperfektiv aspekt, men i översättningarna argumenterar jag för imperfektiv tolkning. Av kontexten kan man visserligen förstå att handlingen påbörjas, men ett särskilt fokus på inledningen framkommer inte. Dessutom gör *börja* i det enda fall det förekommer som hjälpverb att situationstypen snarare blir punkthändelse än process, vilket gör perfektiv tolkning troligare.

Iterativ imperfektivitet överförs i hög grad i satser med pluralt subjekt. Satser med subjekt i plural utgör sedan ofta kontext för iterativ tolkning även av följande satser. Tyskans *wenn* används vid ett tillfälle för explicit upprepning.

Imperfektiv aspekt överförs också när situationstypen är tillstånd, eftersom tillstånd per definition är imperfektiva.

¹⁷² Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 105.

I vissa fall blir imperfektiv aspekt i översättningarna synligt i ljuset av källtexten. Men om översättningarna läses helt fristående är också perfektiv aspekt möjlig, och ibland mer sannolik. Man kan alltså å ena sidan säga att översättningarna överför den aspektuella betydelsen, å andra sidan att den inte med säkerhet kommer läsaren av översättningen till del, eftersom en annan tolkning också är möjlig.

Den starkaste insikten för mig under arbetet med analysen har varit kontextens stora betydelse, dels för förståelsen av grekiskans imperfekt, dels för realiseringen på målspråken. Bara den imperfektiva verbformen i den grekiska satsen är sällan tillräcklig för att tolka situationen inför översättning. Kontexten krävs för att avgöra vilken form av imperfektiv aspekt det är fråga om, vilket ofta spelar roll för hur satsen sedan kan översättas. Se till exempel analysen av 3:2 där progressivitet kan slås fast med hjälp bisatsens ”om han skulle hela honom på sabbaten” och analysen av 3:6 där ingressiv tolkning delvis kommer av händelseförloppet i de föregående satserna. Det går inte att översätta processer till ospecificerad imperfektiv aspekt på svenska eller tyska.¹⁷³ Därför är det nödvändigt att närmare tolka den grekiska imperfekten inför översättning, vilket ofta innebär att se till kontexten.

Också i översättningarna spelar kontexten stor roll, kanske till och med större än i källtexten, eftersom det inte finns en verbform på svenska/tyska som ger oss tydlig aspektuell information. Se till exempel hur analysen av 2:18 där ett *då/da* som inledning på den efterföljande satsen, pekar mot en progressiv tolkning av situationen.

6.1.2 Den sekundära funktionen – stilistik och berättarteknik

Imperfektens sekundära funktion överförs i mindre utsträckning än den primära funktionen. I vissa fall fångas till exempel bakgrundsplacering upp, som med icke-restriktiva bisatser. De utgör i sig en form av ”överflödigt” beskrivning, som kan betecknas som bakgrund. Men på ett generellt plan menar jag att grekiska i det här fallet har en resurs som inte på motsvarande sätt kan återskapas på målspråken.

Hatina kommer i sin analys av perfekt på samma sätt fram till att den betoning som han menar att perfektformen är ett uttryck för faktiskt inte kan översättas till engelska.¹⁷⁴ Skiftena mellan aorist, presens och imperfekt i narrativ text är en berättarteknisk resurs, som saknar motsvarighet i svenska och tyska.

¹⁷³ Henriksson, *Aspektualität ohne Aspekt?*, 58

¹⁷⁴ Hatina, ”The perfect tense-form in Colossians”, 252.

Eftersom det inte är något avgörande i betydelsen, som förändrar förståelsen för den faktiska situationen, som förloras, kan man hävda att det mer handlar om berättarteknik än innehåll. Imperfektens perspektivskifte används i grekiskan för att skapa ett levande narrativ, för att fokusera vissa händelser och placera andra i bakgrunden. Utifrån definitionen att aspekt handlar om hur författaren väljer att beskriva en situation är det snarast ett *hur* som går förlorat, inte ett *vad*. Vad som sker är det samma; det som förloras är de nyanser som författaren vill framhäva i sin berättelse. Det går dock också att diskutera huruvida, eller i alla fall i vilken mån, detta *hur* kan skiljas från textens innehåll. Tobias Hägerland visar till exempel i en nyligen publicerad artikel hur till synes små berättartekniska redskap utgör en del av hur författaren av Matteusevangeliet formar sitt narrativ.¹⁷⁵

6.4 Avslutning

Studiens analys kan inte kokas ner till exakta siffror över i vilken utsträckning imperfektiv aspekt överförs i de undersökta bibelöversättningarna. Och det vore kanske inte heller ens särskilt intressant. Det finns dels tydliga fall där betydelse hos den grekiska imperfekten överförs, dels fall där det är mer osäkert, och sedan ytterligare andra där imperfektens betydelse går förlorad i översättningen. Vad som kan konstateras är att både svenskan och tyskan har resurser för att uttrycka imperfektiv aspekt och att dessa, med undantag för progressivmarkörer, används i översättningarna. I övrigt får uppsatsen tjäna som en kartläggning och översikt, eftersom materialet är för litet för att dra mer generella slutsatser om till exempel vilka sätt som är vanligast eller hur de kombineras.

Uppsatsens analysfrågor har tydliggjort att översättning verkligen består av två dimensioner, där den första är att förstå källspråket och den andra att behärska målspråket. Forskningen om grekiskans aspekt pågår och det finns en omfattande inläsning och flertalet ställningstagande att göra för den som ämnar förstå och sedan översätta grekiskan. Det gör också att analyser av översättningar kan vara vanskligt; jag vet inte vilken tolkning översättare gjort, och därmed inte vad hen vill förmedla på målspråket. Aspekt är därutöver ett grammatiskt fenomen som ”behandlats relativt styvmoderligt i många beskrivningar av svensk grammatik”¹⁷⁶ vilket gör att det åtminstone i fråga om svenska som målspråk också finns utrymme för vidare forskning och fördjupad förståelse.

¹⁷⁵ Tobias Hägerland, ”’Du är Messias, den levande Gudens ende son’: Matteusevangeliets narrativa kristologi på grundspråk och i översättning” i *En är er läromästare: en hyllning till Samuel Byrskog i samband med hans 65-årsdag* (red. Daniel Hjort m.fl.; Skellefteå: Artos, 2022).

¹⁷⁶ Blensenius, *Aspekter som sällan uppmärksammas*, 264

Den här studien är liten i sin omfattning. För en mer generell kunskap om hur aspekt hanteras vid översättning krävs ett betydligt större material. I den här studien valde jag att inkludera två språk som inte är typiska aspektspråk. Ytterligare jämförelser med språk som har aspektsystem, såväl liknande det i nytestamentlig grekiska, som annorlunda från det, vore naturligtvis intressant. I studien noterar jag också att varken svenskans eller tyskans progressivmarkörer används. De framstår som språkens tydligaste exempel och mest grammatikaliserade resurser för imperfektiv aspekt, men i det här materialet förekommer de inte alls. Till detta kan det finnas många orsaker, och vidare forskning skulle kunna undersöka om de utgör underutnyttjade resurser i översättningen.

I Svenska Bibelsällskapets regi håller man sedan 2021 håller man på att arbeta med att ta fram en ny bibelöversättning till svenska. Det vore intressant om någon sitter och funderar särskilt på hur överföringen av grekiskans aspekt kan ske på bästa sätt i framtida översättningar.

7 Litteraturlista

Primärlitteratur

Die Bibel: Einheitsübersetzung: Gesamtausgabe, Psalmen und Neues Testament:

Ökumenischer Text. Stuttgart: Verlag Katholisches Bibelwerk, 2016.

Die Bibel nach Martin Luthers Übersetzung: Lutherbibel: mit Apokryphen.

Standardausgabe mit Apokryphen, rev. 2017. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2017.

Bibeln: Bibelkommissionens översättning. Örebro: Svenska Bibelsällskapet och

Libris förlag, 2000.

Bibeln: den heliga skrift: Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker: Svenska

folkbibeln 2015. Handen: XP Media, 2015.

Novum Testamentum Graece, Nestle-Aland, 28 uppl. Utgiven av Barbara Aland m.fl.

Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.

Sekundärlitteratur

Attridge, Harold W. (red.), *The HarperCollins Study Bible: New Revised Standard*

Version, with the Apocryphal/Deuterocanonical Books. San Francisco: HarperCollins, 2006.

Bibeln: den heliga skrift: Gamla och Nya testamentets kanoniska böcker: Svenska

folkbibeln 2015. Handen: XP Media, 2015.

Blennberger, Erik, *Bibelsyn: tillkomst, tolkning och giltighet.* Nora: Bokförlaget Nya

Doxa, 1997.

Blensenius, Kristian, ”Aspekter som sällan uppmärksammas”. Sidorna 263–276 i

Nyanser av grammatik: gränser, mångfald, fördjupning. Redaktörer Johan Brandtler och Mikael Kalm. Lund: Studentlitteratur, 2021.

Blensenius Kristian, ”En pluraktionell progressivmarkör? *Hålla på att jämförd med*

hålla på och.” *Språk & stil* 23 (2013): 172–204.

Blensenius, Kristian, *Progressive constructions in Swedish.* Göteborgsstudier i

nordisk språkvetenskap 25. Göteborg: Institutionen för svenska språket, Göteborgs universitet, 2015.

Blensenius Kristian, ”*Springa flåsande* och andra progressiva participkonstruktioner

i svenskan.” *Språk & stil* 19, (2009): 172–201.

- Blensenius, Kristian, "Uttryck för imperfektivitet i svenskan". Sidorna 56–65 i *Tid och tidsförhållanden i olika språk*. Redaktörer Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman. *Studia Interdisciplinaria Linguistica et Litteraria* 2. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011.
- Blomqvist, Jerker och Poul Ole Jastrup, *Grekisk grammatik: graesk grammatik*. 3 uppl. Köpenhamn: Akademisk forlag, 2006.
- Carson, D.A., "An Introduction to the Porter/Fanning debate". Sidorna 18–25 i *Biblical Greek Language and Linguistics: Open Questions in Current Research*. Redaktörer Stanley E. Porter och D.A. Carson. *Journal for the Study of the New Testament Supplement Series* 80. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993.
- Carson, D.A., *Exegetical Fallacies*. Grand Rapids: Baker Academic, 2006.
- Dagson, Jonas, *Vilken bibel? En presentation, analys och jämförelse av tjugo svenska översättningar*. Handen: XP Media, 2013.
- Decker, Rodney J., *Temporal Deixis of the Greek Verb in the Gospel of Mark with Reference to Verbal Aspect*. *Studies in Biblical Greek* 10. New York: Peter Lang, 2011.
- Deutsche Bibelgesellschaft, "Deutsche Bibelübersetzung im Vergleich". Läst 17 februari 2022. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/deutsche-bibeluebersetzungen-im-vergleich>.
- Deutsche Bibelgesellschaft, "Übersetzungstypen". Läst 17 februari 2022. Online: <https://www.die-bibel.de/bibeln/wissen-zur-bibel/wissen-bibeluebersetzung/uebersetzungstypen>.
- Duden Online*. Online: <https://www.duden.de/woerterbuch>.
- Fanning, Buist M., "Approaches to Verbal Aspect in New Testament Greek: Issues in Definition and Method". Sidorna 46–62 i *Biblical Greek Language and Linguistics: Open Questions in Current Research*. Redaktörer Stanley E. Porter och D.A. Carson. *Journal for the Study of the New Testament Supplement Series* 80. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1993.
- Fanning, Buist M., *Verbal Aspect in New Testament Greek*. Oxford: Clarendon, 1990.
- Granberg, Antoaneta, "Tidsbetydelse och aspektbetydelse i grekiska och fornkyrkoslaviska". Sidorna 13–33 i *Tid och tidsförhållanden i olika språk*.

- Redaktörer Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman. *Studia Interdisciplinaria Linguistica et Litteraria 2*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011.
- Hatina, Thomas, R. "The Perfect Tense-Form in Colossians: Verbal Aspect, Temporality and the Challenge of Translation." Sidorna 224–252 i *Translating the Bible: Problems and Prospects*. Redaktörer Stanley E. Porter och Richard S. Hess. *Journal for the Study of the New Testament Supplement Series 173*. Sheffield: Sheffield Academic Press, 1999.
- Henriksson, Henrik, *Aspektualität ohne Aspekt? Progressivität und Imperfektivität im Deutschen und Schwedischen*. Lunder germanistische Forschungen 68. Stockholm: Almqvist & Wiksell International, 2006.
- Hentschel, Elke och Harald Weydt, *Handbuch der deutschen Grammatik*. 5 uppl. Berlin: De Gruyter, 2021.
- Hägerland, Tobias, "'Du är Messias, den levande Gudens ende son': Matteusevangeliets narrativa kristologi på grundspråk och i översättning". Sidorna 99–118 i *En är er läromästare: en hyllning till Samuel Byrskog i samband med hans 65-årsdag*. Redaktörer Daniel Hjort, Tobias Hägerland, Dan Nässelqvist och Gunnar Samuelsson. Skellefteå: Artos, 2022.
- Larsson, Ida och Benjamin Lyngfeldt, "Tempus i svenskan". Sidorna 66–88 i *Tid och tidsförhållanden i olika språk*. Redaktörer Antoaneta Granberg och Ingmar Söhrman. *Studia Interdisciplinaria Linguistica et Litteraria 2*. Göteborg: Göteborgs universitet, Institutionen för språk och litteraturer, 2011.
- Mitternacht, Dieter och Birger Olsson. *Från A till O: att lära känna Nya testamentet på grekiska och svenska*. Lund: Studentlitteratur, 2006.
- Naselli, Andrew David, "A Brief Introduction to Verbal Aspect in New Testament Greek". *Detroit Baptist Seminary Journal* 12 (2007): 17–28.
- Nida, Eugene A., *The Theory and Practice of Translation*. Leiden: Brill, 1969.
- Novum Testamentum Graece*, Nestle-Aland, 28 uppl. Utgiven av Barbara Aland m.fl. Stuttgart: Deutsche Bibelgesellschaft, 2012.
- Nässelqvist, Dan. *Nytestamentlig grekiska*. Lund: Studentlitteratur, 2014.
- Olsson, Birger. *Från Birgitta till Bibel 2000*. Stockholm: Verbum, 2001.
- Olsson, Birger, "Svenska Folkbibeln: en evangelikal översättning". *Svensk teologisk kvartalskrift* 91.3 (2015): 130–137.

- Porter, Stanley E., "Assessing Translation Theory: Beyond Literal and Dynamic equivalence". Sidorna 117–145 i *Translating the New Testament: Text, Translation, Theology*. Redaktörer Stanley E. Porter och Mark J. Boda. Grand Rapids: Eerdmans, 2009.
- Porter, Stanley E., *Idioms of the Greek New Testament*, Sheffield: Sheffield Academic Press, 1992.
- Porter, Stanley E., "Translating the New Testament: an Introduction to Issues of Text, Translation, and Theology". Sidorna 1–12 i *Translating the New Testament: Text, Translation, Theology*. Redaktörer Stanley E. Porter och Mark J. Boda; Grand Rapids: Eerdmans, 2009.
- Porter, Stanley E., *Verbal Aspect in the Greek of the New Testament, with Reference to Tense and Mood*. Studies in Biblical Greek 1. New York: Peter Lang, 1993.
- SAG vol. 1–4 = Teleman, Ulf, Staffan Hellberg och Erik Andersson. *Svenska Akademiens grammatik*. Vol. 1–4. Stockholm: Norstedts Ordbok, 1999.
- Smith, Carlota S., *The Parameter of Aspect* (2:a uppl.). Dordrecht: Kluwer, 1997.
- Svenska bibelsällskapet, "Svenska bibelsällskapet". Läst 22 mars 2022. Online: <https://www.xn--bibelsllskapet-bib.se>.
- Svensk ordbok utgiven av Svenska Akademien*. 2021. Online: svenska.se.
- Tonne Ingebjørg, *Progressives in Norwegian and the Theory of Aspectuality*. Oslo: Oslo universitet, 2001.
- de Waard, Jan och Eugene A. Nida, *From One Language to Another: Functional Equivalence in Bible Translating*. Nashville: Thomas Nelson, 1986.
- Winninge, Mikael, "'När tiden var inne ...' – provöversättning av Nya testamentet behöver respons". *Svensk kyrkotidning* 11 (2015): 246–348.
- Zerwick, Maximilian, *Biblical Greek: Illustrated by Examples*. Rom: Scripta Pontificii Instituti Biblici, 1963.

Bilaga 1 – övriga bibelverser

Bibeltexterna står i följande ordning: Novum Testamentum Graece, Bibel 2000, Svenska folkbibeln, Lutherbibel, Einheitsübersetzung.

1:21 Καὶ εἰσπορεύονται εἰς Καφαρναοῦμ· καὶ εὐθὺς τοῖς σάββασιν εἰσελθὼν εἰς τὴν συναγωγὴν ἐδίδασκεν.

1:21 De kom till Kafarnaum, och när det blev sabbat gick han till synagogan och undervisade.

1:21 De kom till Kapernaum, och på sabbaten gick han genast till synagogan och undervisade.

1:21 Und sie gingen hinein nach Kapernaum; und alsbald am Sabbat ging er in die Synagoge und lehrte.

1:21 Sie kamen nach Kafarnaum. Am folgenden Sabbat ging er in die Synagoge und lehrte.

1:23 Καὶ εὐθὺς ἦν ἐν τῇ συναγωγῇ αὐτῶν ἄνθρωπος ἐν πνεύματι ἀκαθάρτῳ καὶ ἀνέκραξεν

1:23 I synagogan fanns en man som var besatt av en oren ande, och han började skrika:

1:23 Nu fanns i deras synagoga en man med en oren ande, och han skrek:

1:23 Und alsbald war in ihrer Synagoge ein Mensch, besessen von einem unreinen Geist; der schrie:

1:23 In ihrer Synagoge war ein Mensch, der von einem unreinen Geist besessen war. Der begann zu schreien:

1:35 Καὶ πρῶτῃ ἔννυχα λίαν ἀναστὰς ἐξῆλθεν καὶ ἀπῆλθεν εἰς ἔρημον τόπον κάκεῖ προσηύχετο.

1:35 Tidigt nästa morgon, medan det ännu var mörkt, gav han sig av därifrån och gick bort till en enslig plats, och där bad han.

1:35 Tidigt på morgonen, medan det ännu var mörkt, steg Jesus upp och gick ut till en enslig plats och bad där.

1:35 Und am Morgen, noch vor Tage, stand er auf und ging hinaus. Und er ging an eine einsame Stätte und betete dort.

1:35 In aller Frühe, als es noch dunkel war, stand er auf und ging an einen einsamen Ort, um zu beten.

1:45 Ὁ δὲ ἐξελθὼν ἤρξατο κηρύσσειν πολλὰ καὶ διαφημίζειν τὸν λόγον, ὥστε μηκέτι αὐτὸν δύνασθαι φανερωῶς εἰς πόλιν εἰσελθεῖν, ἀλλ' ἔξω ἐπ' ἐρήμοις τόποις ἦν· καὶ ἤρχοντο πρὸς αὐτὸν πάντοθεν.

1:45 ... Och det kom folk till honom från alla håll.

1:45 ... Och folk kom till honom från alla håll.

1:45 ... und sie kamen zu ihm von allen Enden.

1:45 ... Dennoch kamen die Leute von überallher zu ihm.¹⁷⁷

2:15 Καὶ γίνεται κατακεῖσθαι αὐτὸν ἐν τῇ οἰκίᾳ αὐτοῦ, καὶ πολλοὶ τελῶναι καὶ ἁμαρτωλοὶ συνανέκειντο¹⁷⁸ τῷ Ἰησοῦ καὶ τοῖς μαθηταῖς αὐτοῦ· ἦσαν γὰρ πολλοὶ καὶ ἠκολούθουν αὐτῷ.

2:15 När Jesus sedan låg till bords i hans hus var det många tullindrivare och syndare som låg till bords tillsammans med honom och hans lärjungar, för det var många som följde honom.

2:15 När Jesus sedan låg till bords i hans hus, var det många tullindrivare och syndare som låg till bords tillsammans med honom och hans lärjungar. Det var många som följde honom.

2:15 Und es begab sich, dass er zu Tisch saß in seinem Hause, da setzten sich viele Zöllner und Sünder zu Tisch mit Jesus und seinen Jüngern; denn es waren viele, und sie folgten ihm nach.

2:15 Und als Jesus in dessen Haus zu Tisch war, da waren viele Zöllner und Sünder zusammen mit ihm und seinen Jüngern zu Tisch; es waren nämlich viele, die ihm nachfolgten.

2:24 καὶ οἱ Φαρισαῖοι ἔλεγον αὐτῷ· ἴδε τί ποιοῦσιν τοῖς σάββασιν ὃ οὐκ ἔξεστιν;

2:24 Då sade fariseerna till honom: ”Varför gör de sådant på sabbaten som inte är tillåtet?”

2:24 Då sade fariseerna till honom: ”Se! Varför gör de sådant som inte är tillåtet på sabbaten?”

2:24 Und die Pharisäer sprachen zu ihm: Sieh doch! Warum tun deine Jünger am Sabbat, was nicht erlaubt ist?

2:24 Da sagten die Pharisäer zu ihm: Sieh dir an, was sie tun! Das ist doch am Sabbat nicht erlaubt.

2:27 Καὶ ἔλεγεν αὐτοῖς· τὸ σάββατον διὰ τὸν ἄνθρωπον ἐγένετο, καὶ οὐχ ὁ ἄνθρωπος διὰ τὸ σάββατον·

2:27 Och Jesus sade till dem: ”Sabbaten blev till för människan och inte människan för sabbaten.

¹⁷⁷ Bibel 2000 har pluralt subjekt, alla människor. Svenska folkbibeln och Lutherbibel översätter subjektet som allt folket, alles Volk, medan Einheitsübersetzung skriver Scharen von Menschen ’skaror av människor’.

Källtextens πᾶς ὁ ὄχλος betyder ordagrant ’allt folket’, men det är inte en självklar översättning eftersom den bestämda formen indikerar en specifik referent, men någon sådan framgår inte av sammanhanget.

¹⁷⁸ Versens första del, med συνανέκειντο i imperfekt analyseras i 5.4 om progressiva situationer.

- 2:27 Sedan sade han till dem: ”Sabbaten skapades för människan och inte människan för sabbaten.
- 2:27 Und er sprach zu ihnen: Der Sabbat ist um des Menschen willen gemacht und nicht der Mensch um des Sabbats willen.
- 2:27 Und Jesus sagte zu ihnen: Der Sabbat wurde für den Menschen gemacht, nicht der Mensch für den Sabbat.
- 3:22 Καὶ οἱ γραμματεῖς οἱ ἀπὸ Ἱεροσολύμων καταβάντες ἔλεγον ὅτι Βεελζεβούλ ἔχει καὶ ὅτι ἐν τῷ ἄρχοντι τῶν δαιμονίων ἐκβάλλει τὰ δαιμόνια.
- 3:22 De skriftlärda som hade kommit ner från Jerusalem sade att han var besatt av Beelsebul och att det var med demonernas furste som han drev ut demonerna.
- 3:22 De skriftlärda som hade kommit ner från Jerusalem sade: ”Han är besatt av Beelsebul. Det är med de onda andarnas furste som han driver ut andarna.”
- 3:22 Die Schriftgelehrten aber, die von Jerusalem herabgekommen waren, sprachen: Er hat den Beelzebul, und: Durch den Obersten der Dämonen treibt er die Dämonen aus.
- 3:22 Die Schriftgelehrten, die von Jerusalem herabgekommen waren, sagten: Er ist von Beelzebul besessen; mit Hilfe des Herrschers der Dämonen treibt er die Dämonen aus.